

Харківський національний медичний університет
Кафедра латинської мови та медичної термінології

Латинська мова та медична термінологія.

Частина II.

**Клінічна та фармацевтична термінологія
(для студентів стоматологічного факультету)**

Методичні матеріали до практичних занять для студентів

Харків 2016

Харківський національний медичний університет
Кафедра латинської мови та медичної термінології

Латинська мова та медична термінологія.

Частина II.

**Клінічна та фармацевтична термінологія
(для студентів стоматологічного факультету)**

Методичні матеріали до практичних занять для студентів

Затверджено Вченою радою ХНМУ

Протокол № 13 від 24.11.2016

Харків 2016

Латинська мова та медична термінологія. Частина II. Клінічна та фармацевтична термінологія (для студентів стоматологічного факультету) : метод. матеріали до практичних занять для студентів / упор. Н. В. Дерев'янченко Н. В., Литовська О. В., Дюрба Д. В. – Харків : ХНМУ, 2016. – 93 с.

Lectio prima

Заняття 1

Тема: Поняття «клінічний термін». Структурні моделі клінічних термінів. Поняття «терміноелемент»

Мета: отримати уявлення про клінічну термінологію, засвоїти поняття «терміноелемент». Ознайомитися зі структурними моделями клінічних термінів. Оволодіти методикою перекладу і пояснення клінічних термінів.

В опануванні клінічною термінологією основну роль відіграє засвоєння певної кількості греко-латинських терміноелементів.

Терміноелемент (ТЕ) – це словотворчий структурний елемент клінічного терміна, який має фіксоване значення і написання.

ТЕ утворюють однотипні за своєю структурою і семантикою (значенням) терміни. ТЕ мають різний ступінь частотності: так, одні можуть входити до складу двох-трьох, а інші – до складу кількох десятків термінів. Наприклад, з ТЕ -algia (біль) утворено значну кількість термінів за однією моделлю:

myalgia
arthralgia
podalgia
neuralgia
odontalgia

Серед клінічних термінів виділяють кілька структурних моделей:

Прості терміни:

а) непохідні слова латинського або грецького походження: thrombus, і m – згусток крові, тромб; fractura, ae f – перелом.

б) афіксальні однокореневі слова, утворені за допомогою суфіксів або префіксів: gastritis, itidis f – гастрит; hypotonia, ae f – гіпотонія.

Терміни-словосполучення (здебільшого латинського походження), які мають значення захворювань, патологічних станів, оперативних дій та ін.: tumor malignus – злоякісна пухлина; asthma bronchiale – бронхіальна астма; resectio radice dentis – видалення кореня зуба.

Складні клінічні терміни представлені одним словом, що складається з кількох ТЕ грецького походження (дуже рідко – латинського). Такі терміни посідають основне місце в клінічній термінології. Їхнє значення можна вивести із значення елементів, що входять до складу певного слова.

oste-o-malacia (остеомаляція, розм'якшення кісток).

Корінь **oste-** означає «кістка», а кінцевий ТЕ **-malacia** означає «розм'якшення».

Однак слід враховувати, що загальне значення складного терміна завжди глибше, ніж просте складання значень його компонентів. Нерідко значення терміна слід звіряти зі словником, що повинно стати невід'ємною частиною самостійної роботи студента.

Слід запам'ятати деякі **особливості** клінічних термінів:

1. Серед ТЕ виділяють:
  - кореневі ТЕ (**hepatitis**);
  - кінцеві ТЕ (**nephroptosis**);
  - афікси – префікси і суфікси, які мають постійне значення (**hypertonia**; **adenitis**).
2. Якщо кінцевий ТЕ починається з приголосного звука, то перед ним ставиться з'єднувальний голосний **-o-**. Якщо кінцевий ТЕ починається з голосного, то з'єднувальний **-o-** не використовується:

dermat-**o**-logia – дерматологія, наука про шкіру

angi-ectasia – ангіектазія, розширення судин

3. При виконанні вправ слід враховувати відмінність між **перекладом** і **поясненням** клінічних термінів. Оскільки клінічна термінологія є інтернаціональною, то перекладом клінічного терміна є написання його в українській орфографії (дерматологія, гастрит). Пояснення – виведення значення терміна шляхом складання значень кожного компонента.

Термін	Переклад	Пояснення
nephritis	нефрит	запалення нирки
odontalgia	одонталгія	зубний біль
osteoma		
angiologia		
arthrosis		

4. Завдання «утворити термін» означає, що слід використати ТЕ для побудови терміна. Це дозволяє замінити багатослівний термін більш зручним коротким, але ємким словом. Наприклад, нирковокам'яна хвороба – нефролітіаз (**nephrolithiasis** – neph- – нирка, -lithiasis – кам'яна хвороба).
5. При поясненні однослівних клінічних термінів, які складаються з початкового і кінцевого ТЕ, спочатку слід визначити значення кінцевого ТЕ, яке буде посідати перше місце в українській дефініції терміна, а потім до нього приєднати значення початкового ТЕ (у родовому відмінку, у вигляді прикметника або в описовій формі). Наприклад, **nephroptosis** (nephr- – нирка, -ptosis – опущення). Пояснення терміна – опущення нирки, переклад – нефроптоз. **Myalgia** (my- – м'яз, -algia – біль). Пояснення – м'язовий біль, переклад – міальгія.
6. Однак нерідко пояснення клінічних термінів слід починати з першого ТЕ: xerodermia – сухість шкіри. Особливо це характерно для термінів, у складі яких є префікс: **hyperalgesia** (hyper- – вище норми, -algia – больова чутливість) – підвищена больова чутливість.

Лексичний мінімум

abscessus, us m	абсцес, нарив
benignus, a, um	доброякісний
cancer, cri m	рак
carcinōma, ātis n	ракова пухлина
caries, ei f	карієс
cysta, ae f	кіста
fractūra, ae f	перелом
gingiva, ae f	ясна
in situ	«ін сіту» (на місці)
macūla, ae f	пляма
malignus, a, um	зляюкісний
morbus, i m	хвороба (poso-)
oedēma, ātis n	набряк
primarius, a, um	первинний
pulpa, ae f	пульпа, пухка тканина
symptōma, ātis n	симптом, ознака
tumor, oris m	пухлина (onc-)
ulcus, ěris n	виразка

Таблиця грецьких коренів та кінцевих терміноелементів

Грецький корінь	Латинське значення	Українське значення
aden-	glandula, ae f	залоза
cheil-, -cheilia	labium, i n	губа
derm(at)-, -dermia	cutis, is f	шкіра
encephal-	cerebrum, i n	головний мозок
geny-, -genia	mandibula, ae f mentum, i n	нижня щелепа, підборіддя
gingiv-; ul-	gingiva, ae f	ясна
gnath-, -gnathia	maxilla, ae f	верхня щелепа
gloss-, -glossia	lingua, ae f	язик
haem-, haemat-	sanguis, inis m	кров
laryng-	larynx, ngis m	гортань
odont-, -odontia	dens, tis m	зуб
pulp-	pulpa, ae f	пульпа, пухка тканина
stomat-	os, oris n	рот
Суфікси та кінцеві терміноелементи		
-itis, itidis f	inflammatio, onis f	запалення
-osis, is f	morbus, i m	захворювання
-oma, omatis n	tumor, oris m	пухлина
-pathia, ae f	morbus, i m	хвороба
-algia, ae f	dolor, oris m	біль
-logia, ae f	doctrina, ae f	наука, вчення

Запам'ятайте терміни:

Карієс (від лат. гниття) – процес руйнування кісткової тканини на окремій ділянці органа.

Кіста (від грецьк. kystis – пузир) – патологічна порожнина в органі, стінка якої утворена фіброзною тканиною.

Рак in situ (від лат. «на місці») – злоякісна пухлина на початковій стадії розвитку, без проростання в тканину. Характеризується, як правило, невеликими розмірами, відсутністю клінічних проявів, дуже повільним ростом і відсутністю метастазів.

Питання для самоконтролю:

1. Що вивчає клінічна термінологія?
2. Дайте визначення поняттю «терміноелемент»?
3. Які структурні моделі клінічних термінів ви знаєте?
4. Коли між терміноелементами складного клінічного терміна вживається з'єднувальний голосний «-о-»?
5. У чому полягає відмінність між перекладом і поясненням клінічного терміна?

Завдання 1. Додайте до термінів елементи, яких не вистачає.

1.	запалення ясен	...itis
2.	наука про шкіру	...logia
3.	пухлина зуба	odont...
4.	запалення губи	cheil...
5.	запалення головного мозку	...itis
6.	біль в язиці	...algia
7.	наука про пухлини	...logia
8.	запалення пульпи	pulp...
9.	кров'яна пухлина	haemat...
10.	захворювання шкіри	dermat...
11.	наука про хвороби	noso...
12.	пухлина язика	gloss...
13.	хвороба шкіри	dermat...
14.	пухлина залози	...oma
15.	наука про кров	...logia
16.	зубний біль	...algia
17.	запалення порожнини рота	stomat...
18.	хвороба залози	...pathia

Завдання 2. Перекладіть і поясніть терміни.

№	Термін	Переклад	Пояснення
1.	laryngitis		
2.	encephalopathia		
3.	odontoma		
4.	cheilitis		
5.	nosologia		
6.	stomatologia		
7.	glossalgia		
8.	pulpitis		
9.	gnathologia		

10.	haematoma		
11.	adenitis		
12.	odontalgia		

Завдання 3. Перекладіть українською мовою.

1.	abscessus pulpaе	
2.	oedema malignum	
3.	ulcus perforans	
4.	cysta gingivae	
5.	ulcera cutis	
6.	tumor malignus	
7.	fractura mandibulae	
8.	carcinoma in situ cavitatis oris	
9.	abscessus radicis dentis molaris inferioris sinistri	
10.	caries dentium profunda	
11.	symptomata ulceris linguae	
12.	fractura dentis molaris maxillae primi	

Завдання 4. Перекладіть латинською мовою.

1.	виразка язика	
2.	хвороби носа	
3.	абсцес кореня зуба	
4.	поверхневий карієс	
5.	набряк обличчя	
6.	злюжкісна пухлина	
7.	доброякісна пухлина	
8.	рак язика	
9.	набряк головного мозку	
10.	кіста нижньої щелепи	
11.	абсцес зовнішнього вуха	
12.	первинний карієс зубів	
13.	карцинома in situ шкіри	
14.	перелом кореня верхнього різця	
15.	виразки нижньої губи	
16.	симптоми виразки шлунка	
17.	невралгія зубів верхньої щелепи	
18.	карцинома in situ порожнини рота	
19.	проста кіста кістки	
20.	перелом нижньої щелепи	

Для приміток

Lectio secunda

Заняття 2

Тема: Суфіксальний спосіб творення у клінічній термінології

Мета: ознайомитися із суфіксальним способом творення складних клінічних термінів. Засвоїти основні іменникові та прикметникові суфікси, які вживаються в клінічній термінології. Навчитися утворювати, пояснювати та перекладати терміни, до складу яких входять суфікси.

У клінічній термінології афіксальні однокореневі прості слова можуть утворюватися за допомогою додавання суфікса (*alcoholismus*, і m), префікса (*posttraumaticus*, a, um) або суфікса і префікса одночасно (*mesophlebitis*, *idis f*).

Суфіксальний спосіб творення – до основи (грецької або латинської) додається суфікс. За допомогою суфікса змінюється лексичне значення слова.

-oma – пухлина:

nephr- + **-oma** = nephroma

нирка + пухлина = пухлина нирки

-alis – відношення до названого в основі:

crani- + **-alis** = cranialis

череп + відношення до названого в основі = відноситься до черепа

У клінічній термінології для утворення іменників використовуються переважно грецькі корені (основи), для прикметників – як грецькі, так і латинські.

Суфіксальний спосіб творення іменників

корінь + суфікс¹

encephal + itis = encephalitis

енцефал + іт = енцефаліт

головний мозок + запалення = запалення головного мозку

Найбільш уживані суфікси іменників

Суфікс (форма Nom. Sing. та Gen. Sing)	Український еквівалент (називний та родовий відмінки)	Значення	Приклад	Пояснення
-itis, itidis f	-ит (-іт), -иту (-іту)	запалення	dermatitis, itidis f дерматит, у	запалення шкіри
-osis, is f	-оз, -озу	1) захворювання незапального характеру; відхилення від норми	neurosis, is f невроз, у	захворювання нервів

¹ Для зручності будемо розглядати закінчення як складову суфікса.

		2) підвищений вміст формених елементів крові	leucocytosis, is f лейкоцитоз, у	підвищений вміст лейкоцитів у крові
-oma, omātis n	-ома, -оми	пухлина	myoma, ātis n міома, и	м'язова пухлина
-ia, iae f	-ія, -ії	1) дія; процес	-pathia, ae f -патія, її	хвороба
		2) патологічний стан	pneumonia, ae f пневмонія, її	патологічний стан (запалення) легенів
-ismus, i m	-изм (-ізм), -изму (-ізму)	1) отруєння	botulismus, i m ботулізм, у	отруєння ботуліном
		2) патологічний стан, порушення функції (у бік підвищення)	pancreatismus, i m панкретизм, у	порушення функції підшлункової залози
-iasis, is f	-іаз, -іазу	порушення функції, патологічний стан	helminthiasis, is f гельмінтіаз, у	патологічний стан, пов'язаний з наявністю гельмінтів (червів)

Суфіксальний спосіб творення прикметників

Прикметники утворюються аналогічно до іменників.

основа + суфікс (з родовими закінченнями)

asthmat- + -icus, a, um = asthmaticus, a, um

астмат- + -ичний, a, e = астматичний, a, e

астма + відношення до названого в основі = відноситься до астми

Найбільш уживані суфікси прикметників

Лат. суфікс	Укр. суфікс	Значення	Приклад	Пояснення
Прикметники I–II відміни				
-icus, a, um	-ичний	належить, відноситься до того, що названо в основі	lymphaticus, a, um лімфатичний	відноситься до лімфи (lymph – лімфа)
-osus, a, um	-озний	характерний, насичений багатий тим, що названо в основі	fibrosus, a, um фіброзний	багатий волокнами (fibra – волокно)

-oídeus, a, um	-подібний -оїдний	схожий на те, що названо в основі	pterygoideus, a, um крилоподібний	схожий на крило (pteryx – крило)
-ēus, a, um	-овий -ний	відноситься до того, що названо в основі (переважно з грецькими коренями)	pharyngeus, a, um глотковий	відноситься до глотки (pharynx – глотка)
-gēnus, a, um	-генний	1) породжений (походить від) тим, що названо в основі	odontogenus, a, um одонтогенний	походить від зуба
		2) породжує те, що названо в основі	cancerogenus, a, um канцерогенний	той, що викликає рак
Прикметники III відміни				
-alis, e -aris, e	-альний -арний	відноситься до того, що названо в основі	cerebralis, e церебральний (мозковий) articularis, e суглобовий	відноситься до мозку відноситься до суглоба
-bilis, e	-бельний -більний	пасивна здатність до дії	operabilis, e операбельний	може бути прооперований

Слід запам'ятати деякі **особливості** утворення клінічних термінів за допомогою суфіксації:

- Для позначення деяких органів людини може використовуватися як грецький корінь, так і латинський. Так, паралельно використовуються грецький **angi-** та латинський **vas-** на позначення терміна «судина», грецький **colp-** та латинський **vagin-** із значенням «піхва»: colpitis = vaginitis – запалення піхви, грецький **odont-** та латинський **dent-** (від dens, dentis m): hyperodontia = hyperdentia – кількість зубів вище норми.
- Суфікс **-osis** використовується не лише для опису паталогічних станів, але й у нормальній анатомії: syndesmosis – сіндесмоз, зеднання кісток; aponeurosis – апоневроз, щільна з'єднувальна пластинка, яка поєднує широкі м'язи з кістками чи іншими тканинами.
- Щодо вибору суфікса **-al-** чи **-ar-**: якщо основа закінчується на **-l** то використовується суфікс **-ar-** (scapula – scapularis), якщо останній приголосний основи **-r**, то вживається суфікс **-al-** (cerebrum – cerebralis). Це явище називається дисиміляцією.

Лексичний мінімум

acutus, a, um	гострий
allergia, ae f	алергія
alveolus, i m	альвеола, зубна комірка
alveolaris, e	комірковий, альвеолярний
aphthae, ārum f	афти
bruxismus, i m	бруксизм
buccalis, e	щічний

caementum, i n	цемент
corona, ae f	коронка
congenitus, a, um	уроджений
dentalis, e	зубний
enamēlum, i n	емаль
infectio, onis f	інфекція
infectiōsus, a, um	інфекційний
letālis, e	смертельний
exitus letalis	смертельний кінець
oedematosus, a, um	набряклий
phlegmone, es f	флегмона
purulentus, a, um	гнійний
tuberculōsis, is f	туберкульоз

Запам'ятайте терміни:

Афти (від грецьк. arhthai) – невеликі виразки у ротовій порожнині.

Бруксизм (від грец. bruxo – скреготати зубами) – скрегіт зубів та сильне стискання їх під час сну

Флегмона (від грецьк. phlegma – вогонь, запалення) – гостре чітко не обмежене гнійне запалення клітковини.

Туберкульоз (від лат. tuberculum) – інфекційна хвороба, при якій утворюються специфічні гранульоми у різних органах (переважно у легенях).

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає суфіксальний спосіб творення?
2. Перерахуйте найпоширеніші іменникові суфікси.
3. Які значення має суфікс -osis?
4. Назвіть значення суфікса -ismus.
5. Перерахуйте суфікси прикметників I–II відміни. Які значення їм притаманні?
6. Назвіть суфікси прикметників III відміни. Які значення їм властиві?
7. Які значення має суфікс -genus, a, um?

Завдання 1. Перекладіть клінічний термін українською. Вкажіть значення терміна.

1.	gigantismus	гігантизм	патологічний стан, що характеризується надмірним розміром тіла
2.	dermatosis		
3.	alcoholismus		
4.	onychia		
5.	pulpitis		
6.	otitis		
7.	caementoma		
8.	botulismus		
9.	virilismus		
10.	myositis		
11.	fibrosis		

Завдання 2. Утворіть клінічні терміни з наступним значенням.

1.	Запалення	носа	
2.		шлунка	

3.		мозкової оболонки	
4.		печінки	
5.		глотки	
6.	Пухлина	кістки	
7.		вуха	
8.		залози	
9.		хряща	
10.	Отруєння	грибами	
11.		нікотином	
12.		йодом	
13.	Захворювання	хребців	
14.		шкіри	
15.		суглобів	
16.		психіки	
17.		м'язів	

Завдання 3. Перекладіть терміни у Nom. та Gen. Sing.

№	Термін	Nom. Sing.	Gen. Sing.
1.	невроз		
2.	гінгівіт		
3.	апоневроз		
4.	псоріаз		
5.	бруксизм		
6.	хондроз		
7.	одонтома		
8.	пневмонія		
9.	хейлоз		
10.	карцинома		
11.	карієс		
12.	інфантилізм		
13.	афтоз		
14.	анурія		
15.	цисталгія		

Завдання 4. Доповніть таблицю.

№	Переклад латинською	Переклад українською	Значення терміна
1.	oralis, e	оральний	відноситься до ротової порожнини
2.	cardiacus, a, um		
3.			відноситься до зубів
4.	tendineus, a, um		
5.	muscularis, e		
6.		гландулярний	
7.	buccalis, e		
8.			насичений виразками
9.		капілярний	
10.	tuberculosis, a, um		
11.			відноситься до верхівки

12.			походить від хребця
13.	mastoideus, a, um		
14.		клінічний	
15.			насичений афтами
16.		операбельний	
17.	phlegmonosus, a, um		
18.		каріозний	
19.	normalis, e		
20.			відноситься до алергії
21.	cystosus, a, um		
22.			може бути транспортованим
23.		люмбальний	
24.			походить від серця
25.	necroticus, a, um		
26.		гематогенний	
27.		альвеолярний	

Завдання 5. Утворіть прикметники з наступним значенням.

1.		виразками	
2.	багатий/ насичений	каменем (calculus, i m)	
3.		інфекцією	
4.		набряком	
5.		афтами	
6.		гортані	
7.	відноситься до (-eus, a, um)	фаланги	
8.		стравоходу	
9.		глотки	
10.		куприка	
11.	схожий на	дельту	
12.		ромб	
13.		крило (pteryx, ygis f)	
14.		корону (corona, ae f)	
15.		шило (stylus, i m)	
16.	відноситься до (-icus, a, um)	симптому	
17.		травми (trauma, atis n)	
18.		діабету	
19.		системи	
20.		алергії	
21.	відноситься до (-alis, e/ aris, e)	залози	
22.		черепа	
23.		верхівки	
24.		верхньої щелепи	
25.		bronхів	
26.	походить від	зуба	
27.		хребця	
28.		нерва	
29.	породжує	хворобу (path-)	
30.		рак	

Завдання 6. Узгодьте прикметник з іменником. Перекладіть термін українською.

1.	rhinitis allergic	us, a, um	
2.	gingivitis local	is, e	
3.	neuralgia occipital	is, e	
4.	meningitis tuberculos	us, a, um	
5.	glossitis atrophic	us, a, um	
6.	odontoma cystos	us, a, um	
7.	exitus letal	is, e	
8.	phlegmone odontogen	us, a, um	
9.	stomatitis aphthos	us, a, um	
10.	pulpitis fibros	us, a, um	

Завдання 7. Перекладіть багатослівні терміни українською мовою.

1.	phlegmone laryngis	
2.	gingivitis necrotica	
3.	osteomyelitis haematogena	
4.	adenoma embryonale	
5.	adentia congenita	
6.	infectiones congenitae	
7.	aphthae majores	
8.	pulpitis chronica	
9.	tumor odontogenus malignus	
10.	caries dentis profunda	
11.	granuloma cavitatis oris candidosum	
12.	neuritis nervi facialis	
13.	tuberculosis cutis ulcerosa primaria	
14.	caries superficialis enameli dentis praemolaris	

Завдання 8. Перекладіть терміни латинською мовою.

1.	бактеріальна інфекція
2.	ромбоподібний глосит
3.	злякисні афти
4.	каріозна пляма
5.	одонтогенна аденофіброма
6.	лімфатичний набряк
7.	хронічний сіаладеніт
8.	ректальний абсцес
9.	верхньощелепний синусит
10.	карієс емалі
11.	гострий виразковий стоматит
12.	комірковий неврит
13.	уроджена пневмонія
14.	простий маргінальний гінгівіт
15.	патологічний перелом нижньої щелепи
16.	токсична аденома щитоподібної залози
17.	туберкульоз слизової оболонки ротової порожнини

18.	афтозна виразка порожнини рота
19.	ембріональна кіста широкої зв'язки
20.	гострий неонатальний остеомієліт верхньої щелепи
21.	карцинома нижньої поверхні язика
22.	перелом альвеолярного відростка

Завдання 9. Поясніть значення термінів, звертаючись до словника.

1.	strabismus, i m	
2.	cherubismus, i m	
3.	psoriasis, is f	
4.	trichiasis, is f	
5.	elephantiasis, is f	
6.	melanosis, is f	
7.	thrombosis, is f	
8.	taurodontismus, i m	
9.	furunculosis, is f	
10.	arachnoideus, a, um	
11.	aquosus, a, um	
12.	herpeticus, a, um	
13.	corticalis, e	
14.	fetalis, e	
15.	schizophrenicus, a, um	
16.	hypochondricus, a, um	
17.	medicamentosus, a, um	
18.	stabilis, e	
19.	localis, e	
20.	mutabilis, e	

Для приміток

Lectio tertia

Заняття 3

Тема: Префіксальний та префіксально-суфіксальний спосіб творення у клінічній термінології.

Мета: Ознайомитися з префіксальним способом творення клінічних термінів. Засвоїти найпоширеніші префікси грецького походження. Навчитися пояснювати значення термінів, утворювати та перекладати терміни із грецькими префіксами.

Префіксальний спосіб творення – нове слово утворюється шляхом додавання префікса до основи. Префікси переважно вказують на розміщення у просторі (вище, нижче, перед) чи часі (до, після), кількість (багато, мало), міру вияву ознаки (надмірна, недостатня), спрямованість дії (вперед, назад), відсутність чи заперечення того, що вказано в основі.

Завдяки префіксу лексичне значення слова уточнюється, але не змінюється.

functio, onis f – функція	hyper- functio (гіперфункція) dys- functio (дисфункція) hypo- functio (гіпофункція)	надмірна функція розлад функції зниження функції
-------------------------------------	--	---

Якщо слово утворюється завдяки поєднанню префікса і суфікса, то такий спосіб творення називається **префіксально-суфіксальним**:

thyreo- щитоподібна залоза	hyper-thyre-osis гіпертиреоз	захворювання , пов'язане з підвищеною функцією щитоподібної залози
neph- нирка	peri-neph-itis перінефрит	запалення тканин навколо нирки

Слід запам'ятати деякі **особливості** вживання та перекладу термінів з префіксами.

1. Загальне правило: **грецькі префікси додаються до грецьких коренів, латинські – до латинських.**

Наприклад, із значенням «половина» є грецький префікс **hemi-** та латинський **semi-**. Відповідно, **hemiplegia** (грецький корінь – грецький префікс) – параліч половини тіла, **semicanalis** (латинський корінь – латинський префікс) – напівканал.

Однак є численні винятки – так звані **гібриди**: **epiduralis** (грецький префікс – латинський корінь) – епідуральний (над твердою мозковою оболонкою).

2. В клінічній термінології **грецькі префікси переважно входять до складу іменників, а латинські – прикметників.**
3. При приєднанні префікса до кореня у слові можуть відбуватися певні фонетичні зміни, які відображаються на письмі (Див. додаток № 4):
a-glossia, an-ophthalmia
4. При **перекладі** клінічного терміна, зазвичай, зміни відбуваються лише у закінченні:

endocarditis – ендокардит

5. Як зазначалося у занятті 1, щоб **пояснити** значення терміна, треба визначити значення усіх складових – кореня, префікса, суфікса:

paranephritis запалення (-itis) біля (para) нирки (nephr)

6. Префікси можуть вступати у **синонімічні** та **антонімічні** відносини. Так, антонімічними є такі пари: **intra** (всередині) – **extra** (зовні); **supra** (над) – **infra** (під) тощо. Синонімами є **ante-** та **prae-**, **sub-** та **infra-**. Синонімія може виникати як в межах префіксів одного походження, так і між грецькими та латинськими префіксами.
7. Значення деяких латинських префіксів аналогічні до грецьких префіксів. Такі префікси називають **латино-грецькими дублетними префіксами**. Наприклад, значення «над чим-небудь» мають латинський префікс **supra-** та грецький **hyper-**; «між чим-небудь»: латинський **inter-** та грецький **meso-**.
8. Переклад термінів ускладнюється тим, що в медичній термінології кожної країни існують національні аналоги міжнародних термінів, які використовуються паралельно з ними. Так, термін submandibularis може перекладатися і як субмандибулярний, і як піднижньощелепний. Отже, для коректного вживання професійних термінів необхідно звертатися зі словниками.

Найпоширеніші грецькі префікси

Префікс	Значення	Приклад	Пояснення
a- (an-)	відсутність, заперечення, усунення	adentia (адентія) analgesia	вроджена відсутність зубів відсутність больового відчуття
dys-	розлад, порушення	dystonia (дистонія)	розлад тонусу
eu-	норма, правильний,	eupnoë (евпноє)	нормальне дихання
ecto- (exo-)	зовні, поза чимось	ectoderma (ектодерма)	зовнішній зародковий листок
endo-	всередині	endoderma (ендодерма)	внутрішній зародковий листок
mes(o)-	1) між чимось, середній; 2) середня оболонка; 3) брижа (з назвами внутрішньочеревних органів)	mesoderma (мезодерма) mesoarteriitis (мезоартеріїт) mesocolon (мезоколон)	середній зародковий листок запалення середньої оболонки артерії брижа ободової кишки
pro-	1) попередній за часом; 2) розташованість перед чим-небудь	prognosis (прогноз) prognathia (прогнатія)	знання наперед виступаюча вперед верхня щелепа
par(a)-	1) клітковина біля або навколо органа (з назвами внутрішніх органів); 2) схожість, подібність (з назвами захворювань);	parotitis (паротит) paratyphus (паратиф)	запалення білявушної залози хвороба, схожа на тиф

peri-	1) навколо, з усіх боків; 2) зовнішня оболонка (з назвою органа); 3) окістя (з кістками, зубами)	periapicalis (періапікальний, навколоверхівковий) pericardium (перикард) periosteum (періост)	знаходиться навколо верхівки навколосерцева сумка окістя
hyper-	вище норми, підвищення	hypertonia (гіпертонія)	підвищений тонус
hypo-	1) нижче, під чимось; 2) зменшення, недостатність, нижче норми	hypoglossus (під'язиковий) hypotonia (гіпотонія)	під язиком знижений тонус
macro- megalo-	патологічно великий, збільшення	megasplenia (мегалоспленія)	збільшення селезінки
micro-	патологічно малий, недорозвинений	microgenia (мікрогенія)	зменшений розмір (недорозвинення) нижньої щелепи
poly-	численний, багато	polyodontia (поліодонтія)	(надто) багато зубів
olig-	мало, недостатня кількість, зменшення	oligodontia (олігодентія)	недостатня кількість зубів
syn- (sym-)	зв'язок, з'єднання; разом	synostosis (синостоз) symbiosis (симбіоз)	з'єднання кісток співіснування

Найпоширеніші латинські префікси

лат. префікс	значення	приклад	пояснення
ante-, prae-(pr e)	1) попередній за часом; 2) розташованість перед чим-небудь	praenatalis=antenatalis (передпологовий) antebrachium (передпліччя)	перед пологами частина руки від ліктьового суглоба до кисті (букв. перед плечем)
post-	після чогось	posttraumaticus (посттравматичний)	після травми
de(s)-	видалення, усунення	decapitatio (декапітація), devitalisatio (девіталізація)	видалення голови (плода) знеживлення
extra-	зовні, поза чимось	extracardialis (екстракардіальний, позасерцевий) extractio (екстракція, видалення)	поза серцем видалення
intra-	всередині	intracranialis (інтракраніальний, внутрішньочерепний)	всередині черепа
in¹-(im-, ir-)	в, всередині, (напряму дії)	intubatio (інтубація)	введення трубки в гортань чи трахею

in²-(im-)	відсутність, заперечення	inocclusio (іноклюзія)	непрорізування зубів, за якого зуб залишається в товщі щелепи
infra-	нижче, під чимось	infraorbitalis, (інфраорбітальний, підочноямковий)	під очною ямкою
sub-	1) під чимось; 2) ослаблення ознаки	sublingualis (сублінгвальний, під'язиковий) subluxatio (сублюксація, підвивих)	під язиком неповний вивих
supra-	над чим-небудь	supraocclusio (супраоклюзія)	розміщення поверхонь окремих зубів вище від рівня зубного ряду
inter-	між чим-небудь	interdentalis (міжзубний)	між зубами
retro-	за чим-небудь	retromandibularis (ретромандибулярний, занижньощелепний)	за нижньою щелепою
trans-	через що-небудь	transpositio (транспозиція)	уроджене переміщення зуба зі звичайного місця на місце зуба іншої групи

Лексичний мінімум

anamnesis, is f	анамнез
devitalisatio, ōnis f	девіталізація, омертвіння
febris, is f	лихоманка
hypertensio, onis f	гіпертензія
inocclusio, ōnis f	іноклюзія
occlusio, ōnis f	оклюзія, прикус
prognosis, is f	прогноз
parodontium, i n	пародонт
periodontium, i n	періодонтт
subfebrilis, e	субфебрильний
supraocclusio, ōnis f	супраоклюзія
implantatio, ōnis f	імплантація
remissio, ōnis f	ремісія
transplantatio, ōnis f	трансплантація, пересадка

Запам'ятайте терміни:

Анамнез (від грецьк. ana-mnesis – згадка) – відомості, одержані про хворобу шляхом опитування самого хворого чи його оточення.

Девіталізація (від лат. de- усунення + vitalis – життєвий) – позбавлення життєдіяльності.

Гіпертензія (від грецьк. hyper- + лат. tensio – напруг) – підвищений тиск у судинах, порожнистих органах та порожнинах організму. Іноді з подібним значенням вживається термін гіпертонія (Детальніше у занятті 5).

Іноклюзія (від лат. in + occlusus – закритий) – непрорізування зубів, за якого зуб залишається в товщі щелепи.

Окістя (син. періост) – оболонка кістки, яка складається з щільної волокнистої з'єднувальної тканини.

Оклюзія (від лат. occlusus – закритий) – прикус; взаєморозміщення верхнього і нижнього зубних рядів у разі повного змикання зубів-антагоністів.

Пародонт (від грецьк. para біля + odont зуб) – сукупність анатомічних утворень, що знаходяться навколо кореня зуба.

Періодонт (від грецьк. peri навколо + odont зуб) – зв’язковий апарат, що фіксує зуб до окістя зуба.

Прогноз (від грецьк. pro-gnosis – передбачення, знання наперед) – науково обгрунтоване припущення про подальший перебіг хвороби.

Супраоклюзія (від лат. supra- + occlusus – закритий) – розміщення поверхонь окремих зубів вище від рівня зубного ряду.

Субфебрильний, підлихоманковий (від лат. sub + febrilis – лихоманковий) – характеристика лихоманки, при якій температура тіла не піднімається вище 38.

Ремісія («ослаблення», від лат. remitto – відпускати) – етап перебігу хвороби, який характеризується тимчасовим ослабленням чи зникненням її проявів.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає префіксальний спосіб творення? Наведіть приклад.
2. У чому полягає префіксально-суфіксальний спосіб творення? Наведіть приклад.
3. Чи є закономірність у вживанні префіксів грецького чи латинського походження?
4. Наведіть приклади грецьких префіксів, які характеризують міру/ступінь вияву функції.
5. Наведіть приклад грецьких префіксів, які характеризують положення у просторі.
6. Наведіть приклади латинських префіксів, які вказують на положення у просторі.
7. Наведіть приклади латинських префіксів із часовим значенням.
8. Наведіть приклади дублетних префіксів.

Завдання 1. Перекладіть терміни українською мовою. Поясніть їхні значення.

№	Термін	Переклад	Пояснення
1.	mesogastrium	мезогастрій	брижа шлунку
2.	adentia		
3.	endoarteriitis		
4.	synostosis		
5.	polyneuritis		
6.	macrostomia		
7.	parotitis		
8.	parodontosis		
9.	hyperfunctio		
10.	aglossia		
11.	pericoronitis		
12.	microgenia		

Завдання 2. Перекладіть терміни українською мовою. Поясніть їхні значення.

№	Термін	Переклад	Пояснення
1.	submandibularis	піднижньощелепний	під нижньою щелепою
2.	praesaementum		
3.	intramuscularis		
4.	interdentalis		
5.	posttraumaticus		
6.	supramaxillaris		
7.	subgingivalis		

8.	extrabuccalis		
9.	revaccinatio		
10.	multivitaminum		
11.	infrascapularis		
12.	retromandibularis		
13.	circumventricularis		
14.	subfebrilis		

Завдання 3. Додайте префікс грецького походження, щоб утворити термін зі значенням.

1.	...dentitio	порушення прорізування зубів
2.	...arthritis	запалення багатьох суглобів
3.	...pathia	відсутність емоцій
4.	...dactylia	зрощення пальців
5.	...cardium	навколосерцева сумка
6.	...carditis	запалення навколосерцевої сумки
7.	...allergicus	протиалергічний
8.	...odontia	недостатня кількість зубів
9.	...phlebitis	запалення внутрішньої оболонки вен
10.	...allergia	захворювання, схоже на алергію
11.	...plasma	зовнішній шар цитоплазми
12.	...cheilia	патологічно великі губи
13.	...carditis	запалення навколосерцевої сумки
14.	...cementosis	утворення надмірної кількості цементу на поверхні зуба
15.	...odontia	патологічно малі зуби

Завдання 4. Додайте префікс латинського походження, щоб утворити термін зі значенням.

1.	...clavicularis	надключичний
2.	...plantatio	пересадка
3.	...mandibularis	занижньощелепний
4.	...vitalisatio	позбавлення життєдіяльності
5.	...cancer	передрак
6.	...acutus	підгострий
7.	...traumaticus	післятравматичний
8.	...labialis	міжгубний
9.	...cardiacus	позасерцевий
10.	...venosus	внутрішньовенний
11.	...fibrilatio	усунення фібриляції серця
12.	...par	непарний
13.	...alveolaris	міжкомірковий

Завдання 5. Використовуючи грецькі префікси, утворіть терміни зі значенням.

№	Значення	Термін
1.	тонус (-tonia): нормальний	
2.	...підвищений	
3.	...знижений	
4.	розлад тону	

5.	збільшена кількість зубів	
6.	зменшена кількість зубів	
7.	середній мозок	
8.	задній мозок	
9.	запалення окістя	
10.	запалення середньої частини глотки	
11.	запалення білявушної залози	
12.	відсутність повік	
13.	відсутність зубів	
14.	патологічне збільшення верхньої щелепи	
15.	запалення зовнішньої оболонки матки	
16.	запалення внутрішньої оболонки матки	
17.	запалення тканин біля матки	
18.	зрощення зубів	
19.	захворювання багатьох суглобів	

Завдання 6. Використовуючи латинські префікси, утворіть терміни зі значенням.

№	Значення	Термін
1.	під'язиковий	
2.	усунення інфекції	
3.	міжзубний	
4.	позаясенний	
5.	піднижньощелепний	
6.	надпід'язиковий	
7.	позапечінковий	
8.	під'ясенний	
9.	внутрішньочерепний	
10.	заглотковий	
11.	міжверхньощелепний	
12.	підгострий	
13.	зневоднення (hydratio, onis f)	

Завдання 7. Перекладіть українською мовою.

1.	abscessus extraduralis	
2.	thyroiditis pseudotuberculosa	
3.	panencephalitis subacuta	
4.	hypotonia oculi	
5.	oedema intercellulare	
6.	devitalisatio pulpaе	
7.	diagnosis differentialis	
8.	fibrosis endocardialis	
9.	periodontitis traumatica	
10.	endocarditis septica	

11.	retrognathia mandibularis	
12.	periostitis mandibulae	
13.	remissio therapeutica	
14.	periodontopathia dystrophica	
15.	devitalisatio pulpaе	
16.	hypoplasia enameli praenatalis	
17.	parodontitis chronica	
18.	hyperparathyreosis primaria	
19.	odontodysplasia regionalis	
20.	implantatio dentium	
21.	pericarditis rheumatica acuta	
22.	hyperostosis ossium cranii	
23.	carcinoma intraosseum primarium	
24.	arthropathia psoriatica interphalangea	
25.	hypertrophia ventriculi sinistri cordis	

Завдання 8. Перекладіть латинською мовою.

1.	хронічний параметрит	
2.	анамнез хвороби	
3.	середній пародонтит	
4.	гіпертонічна хвороба	
5.	симптоми періодонтиту	
6.	пародонтальний абсцес	
7.	ендометроз матки	
8.	дистрофічна періодонтопатія	
9.	діабетична мікроангіопатія	
10.	гіпоплазія цементу	
11.	гострий перикороніт	
12.	діагноз хвороби	
13.	хронічний заглотковий абсцес	
14.	підгострий бактеріальний ендокардит	
15.	фіброзна дисплазія нижньої щелепи	
16.	універсальна уроджена анальгія	
17.	хронічний карієс зубів	
18.	гіперплазія ясен	
19.	гострий апікальний періодонтит	
20.	ремісія хронічного гастриту	

Для приміток

Lectio quarta

Заняття 4

Тема: Складні клінічні терміни. Кінцеві терміноелементи. Частина 1

Мета: ознайомитися з правилами утворення складних клінічних термінів. Засвоїти кінцеві ТЕ. Запам'ятати особливості вживання деяких кінцевих ТЕ. Навчитися визначати значення складних термінів і грамотно їх писати латинською мовою.

Складні клінічні терміни утворюються за допомогою складання кількох грецьких коренів (основ):

hepatocholecystitis – гепатохолецистит, запалення печінки і жовчного міхура
hepat- – печінка, **cholecyst-** – жовчний міхур, **-itis** – запалення

Кінцеві ТЕ мають найбільшу частотність, відтак, і найбільшу продуктивність. За допомогою одного кінцевого ТЕ утворюється низка однотипних термінів, побудованих за однаковою моделлю. До кінцевого ТЕ, який означає патологічний стан, тип оперативного втручання, захворювання, пухлину, спосіб обстеження або лікування та ін., додається кореневий ТЕ, який означає орган, тканину, частину тіла, клітину.

Схема утворення складного клінічного терміна:

корінь (основа) + (о) + кінцевий терміноелемент

З'єднувальний голосний -о- ставиться тоді, коли кінцевий терміноелемент починається з приголосного (див. Заняття 1).

Слід запам'ятати **особливості** вживання кінцевих терміноелементів, розглянутих у цьому занятті:

1. ТЕ **-uria** означає «наявність або підвищений уміст певних речовин у сечі» (наприклад, leucosyturia), однак може мати значення «стан сечі, характеристика сечі» (наприклад, polyuria). ТЕ **-aemia** означає «наявність або підвищений уміст певних речовин у крові» (наприклад, hydraemia, а також може означати «стан крові, характеристика крові» (наприклад, oligaemia). Зверніть увагу, що ТЕ **haemat-** (**кров**)² та **ur-** (**сеча**) вживаються на початку або всередині слова (наприклад, haematoma; uraemia).

---

² Деякі початкові ТЕ мають кілька варіантів, тобто представлені повною або неповною основою (напр., haem- і haemat-; derm- і dermat-). Таке явище називається варіативністю ТЕ.

2. ТЕ **haemat-** (кров), **py(o)-** (гній), **pneum-** (повітря, газ), **hydr**³- (вода) перед назвою органа (порожнини) вказують на наявність відповідної речовини в цьому органі (порожнині): *pyaemia* – піємія (гній у крові); *haematuria* – гематурія (кров у сечі).
3. ТЕ **-algia** и **-odynia** – синоніми. Однак перший ТЕ вживається значно частіше, *-odynia* вживається, здебільшого, стосовно опорно-рухового апарату (*spondylodynia*).
4. ТЕ **-aesthesia**, здебільшого, вживається в неврології і означає «чутливість». Наприклад, *anaesthesia* – відсутність чутливості. «Чутливість» слід розуміти як здатність організму сприймати різні подразники зовнішнього і внутрішнього середовища, а також реагувати на них. Слід запам'ятати, що цей термін може вживатися в іншому значенні: «обезболювання», що використовується для проведення пацієнту оперативних утручань, перев'язок і діагностичних маніпуляцій без болю.
5. ТЕ **-graphia**, у більшості випадків, означає рентгенологічне дослідження (*angiographia* – рентгенологічне дослідження судин), однак може означати і нерентгенологічний метод дослідження (*electroencephalographia* – графічна реєстрація біпотенціалів мозку), а також «той, що відноситься до письма» (*dysgraphia* – розлад письма). ТЕ **-gramma** має смисловий зв'язок з ТЕ *-graphia* і означає «рентгенограму», а також графічне зображення результатів дослідження.
6. ТЕ **-opia**, **-opsia** входять до складу офтальмологічних термінів і мають значення патології зору. Слід запам'ятати терміни, значення яких важко визначити, виділивши їхні складові ТЕ: *hypermetropia* – *далекозорість і туорія* – *короткозорість*.
7. ТЕ **-philia** має два різних значення: 1) схильність до чогось з боку людини (*nymphophilia* – людина віддає перевагу ночі або темряві); 2) схильність до чогось як явище організму, що призводить до патологічного стану (*haemophilia* – схильність до кровотеч).
8. ТЕ **-therapia** (лікування) вказує на лікування за допомогою певних засобів, ТЕ **-iatria** (лікування) – на лікування певних груп хворих: *hydrotherapia* (лікування за допомогою води); *paediatrics* (лікування дітей).
9. ТЕ **-penia** означає понижений уміст формених елементів крові, тоді як **-osis** – підвищений уміст формених елементів крові (див. Заняття 2):
  - *erythrocytōsis* – *erythrocytopenia*
  - *thrombocytōsis* – *thrombocytopenia* (*thrombopenia*).
  - *lymphocytōsis* – *lymphocytopenia*
  - *leucocytōsis* – *leucocytopenia* (*leucopenia*).
10. ТЕ **-pathia**, як правило, означає не конкретне захворювання, а слугує для позначення загальних назв захворювань певного органа (*nephropathia* – загальна назва захворювань нирок).

³ За допомогою початкового ТЕ **hydr-** утворюються назви **водянок** деяких органів (*hydropericardium* – водянка перикарда; *hydrosalpinx* – водянка маткової труби). Також ТЕ *hydr-* може означати й природну фізіологічну рідину в організмі (*hydrocephalia* – надлишкове накопичення цереброспінальної рідини в шлуночках мозку).

11. TE **-tonia** має два значення: 1) той, що відноситься до тонусу (dystonia – порушення тонусу організму); 2) той, що має відношення до тиску (hypertonia – підвищений тиск). Однак зараз у цьому значенні слід уживати TE **-tensio** (hypertensio, hypotensio). Під гіпертонією і гіпотонією розуміють підвищений або понижений тонус м'язового шару стінки порожнистого органа або судини.
12. TE **-stenōsis, is f** (стеноз, звуження), **-sclerōsis, is f** (склероз, затвердіння), **-necrosis, is f** (некроз, омертвіння), **-stasis, is f** (застій), **-spasmus, i m** (спазм) можуть вживатися також як самостійні терміни (див. терміни в кінці заняття).

Лексичний мінімум

Початкові терміноелементи

pu-	гній
haem(at)-	кров
hydr-	вода, водянка
pneum-	повітря, газ
ur-	сеча

Кінцеві терміноелементи

-aemia, ae f	кров, стан крові
-uria, ae f	сеча, стан сечі
-aesthesia, ae f	чутливість
-graphia, ae f	рентгенологічне дослідження
-gramma, atis n	1) рентгенограма 2) графічне зображення результатів дослідження
-algia, ae f	біль
-odynia, ae f	біль
-algesia, ae f	больове відчуття
-therapia, ae f	лікування (чимось)
-iatria, ae f	лікування (когось)
-logia, ae f	наука
-malacia, ae f	розм'якшення
-mania, ae f	згубна схильність
-opia (-opsia), ae f	зір, очі
-pathia, ae f	захворювання
-penia, ae f	недостатня кількість формених елементів крові
-phagia, ae f	поїдання, ковтання
-philia, ae f	схильність, патологічна схильність
-phobia, ae f	нав'язливий страх
-plasia, ae f	розвиток
-plegia, ae f	удар, параліч
-pnoë, es f	дихання
-scopia, ae f	огляд, обстеження
-stenōsis, is f	стеноз, звуження
-sclerōsis, is f	склероз, затвердіння
-necrosis, is f	некроз, омертвіння
-stasis, is f	застій
-spasmus, i m	спазм
-trophia, ae f	живлення
-tonia, ae f	тонус

Запам'ятайте терміни:

Ендоскоп (від грецьк. endo – всередині, skopeo – роздивляйтесь) – це оптичний прилад з освітлювальним пристроєм для візуального дослідження порожнин тіла, який вводять через природні або штучні отвори.

Біопсія (від грецьк. bios – життя, orpsis – зір) – прижиттєве взяття невеликого об'єму тканини для мікроскопічного дослідження з діагностичною метою.

Томографія (від грецьк. tomos – відрізок, шар; grapho – писати) – рентгенівський метод дослідження органів людини з отриманням на рентгенограмі пошарового зображення цих органів.

Указані нижче ТЕ можуть уживатися також як самостійні терміни:

Некроз (від грецьк. nekrosis – омертвіння, смерть) – омертвіння клітин і тканин у живому організмі, що супроводжується невідворотним припиненням їхніх функцій.

Стеноз (від грецьк. stenosis – звуження) – звуження трубчастого органа або його зовнішнього отвору.

Склероз (від грецьк. sclerosis – затвердіння) – затвердіння, ущільнення органа, зумовлене заміною його атрофованих функціональних елементів з'єднувальною тканиною.

Стаз (від грецьк. stasis – застій) – застій у просвіті судини або органа його фізіологічного вмісту.

Спазм (від грецьк. spasmos) – довільне скорочення поперечно-смугастих або гладких м'язів, що не супроводжується швидким розслабленням.

Питання для самоконтролю:

1. Якою є схема утворення складних клінічних термінів?
2. Коли між ТЕ в складному терміні вживається з'єднувальний голосний -o-?
3. Назвіть різницю між ТЕ -algia и -odynia?
4. Які значення має ТЕ -philia?
5. Які ТЕ вказують на понижений/підвищений уміст формених елементів крові?
6. Яка різниця між ТЕ -therapia та -iatria?
7. Які значення має ТЕ -tonia?

Завдання 1. Поясніть значення термінів.

1.	anopsia	
2.	dermatosclerōsis	
3.	pneumothōrax	
4.	trombocytopenia	
5.	hypomagniaemia	
6.	psychiatria	
7.	haemopericardium	
8.	gnathologia	
9.	dysaesthesia	
10.	ophthalmoplegia	
11.	hysterographia	
12.	mastodynia	
13.	pyaemia	
14.	haemophilia	
15.	anaesthesia	

16.	spasmophilia	
17.	haematophobia	
18.	cheiloangioscopia	
19.	pyopneumocholecystitis	

Завдання 2. Додайте ТЕ, яких не вистачає.

1.	лікування дітей	paed...
2.	лікування водою	...therapia
3.	відсутність тонусу	a...
4.	розм'якшення головного мозку	encephalo...
5.	короткозорість	my...
6.	підвищена чутливість	...aesthesia
7.	недостатній розвиток тканини або органа	hypo...
8.	загальна назва захворювань шкіри	dermato...
9.	підвищений вміст калію в крові	...kali...
10.	параліч м'язів шлунка	gastro...
11.	схильність до спазмів	spasmo...
12.	згубна схильність до отруйних речовин	toxico...
13.	рентгенологічне дослідження судин	angio...
14.	тимчасова зупинка (відсутність) дихання	a...
15.	обстеження ока	...scopia
16.	лікування за допомогою рослин	phyto...
17.	наука про порожнину рота	...logia
18.	лікування хворих на туберкульоз легенів	phthis...
19.	розлад живлення	dys...

Завдання 3. Утворіть терміни з указаним значенням.

1.	рентгенологічне дослідження головного мозку	
2.	наука про нервову систему	
3.	наявність гною в крові	
4.	звуження судин	
5.	нав'язливий страх води	
6.	розлад ковтання	
7.	підвищений артеріальний тиск	
8.	відсутність тонусу	
9.	зубний біль	
10.	обстеження шлунка	
11.	розм'якшення кісток	
12.	водянка головного мозку	
13.	гній у матковій трубі	
14.	відсутність чутливості	
15.	біль у пульпі	
16.	параліч повіки	
17.	омертвіння шкіри	
18.	звуження стравоходу	
19.	розвиток тканини	
20.	розлад живлення	

21.	недостатня кількість лейкоцитів у крові	
22.	схильність до кровотеч	
23.	рентгенографія спинного мозку	
24.	спазм м'яза	
25.	застій жовчі	

Завдання 4. Утворіть терміни.

а)	обстеження:	носа	
		бронхів	
		сечового міхура	
		зуба	
		гортані	
		вуха	
		шлунка	
б)	рентгенологічне дослідження	судин	
		нирок	
		спинного мозку	
		жовчного міхура	
		головного мозку	
		вен	
в)	чутливість	підвищена	
		розлад	
		відсутність	
г)	параліч	ока	
		сечового міхура	
		шлунка	
		серця	

Завдання 5. Перекладіть терміни українською мовою.

1.	sclerōsis angiogēna	
2.	myotonia congenita	
3.	dysplasia glossofacialis	
4.	nephrosclerosis hypertōnica	
5.	polyuria psychogēna	
6.	cardiomyopathia hypertrophica	
7.	hypotensio (hypertensio) arteriālis	
8.	anaesthesia intraperiodontalis	
9.	encephalopathia hypertonica	
10.	aplasia dentium praemolarium	

Завдання 6. Перекладіть латинською мовою.

1.	гіперемія пульпи	
2.	внутрішньопульпарна анестезія	
3.	гіпоплазія верхньої щелепи	
4.	туберкульозний піонефроз	
5.	вроджена офтальмоплегія	
6.	пероральна холецистографія	

7.	вроджена енцефалопатія	
8.	остеонекроз нижньої щелепи	
9.	ретиккулярна дистрофія пульпи	
10.	піогенна остеопатія	
11.	постнекротичний кардіосклероз	
12.	остеосклеротична анемія	
13.	апикальна гіперемія пародонту	
14.	бічна періодонтальна кіста	
15.	атрофія коміркового відростка	

Завдання 7. Напишіть терміни латинською мовою, поясніть їхнє значення.

1.	пневмоперикард	pneumopericardium	газ у перикарді
2.	одонтомаляція		
3.	анестезія		
4.	гемофілія		
5.	дистрофія		
6.	кардіопатія		
7.	гідрофобія		
8.	енцефалограма		
9.	ангіоцеребрографія		
10.	спондилодія		
11.	одонтогіперестезія		
12.	хейлодія		

Завдання 8. Спробуйте пояснити терміни, які мають значення маній, використовуючи ТЕ під завданням, перевірте себе за словником.

1.	sitomania	
2.	bibliocleptomania	
3.	dacnomania	
4.	suicidomania	
5.	ablutomania	
6.	agromania	
7.	bibliomania	
8.	doromania	
9.	toxicomania	
10.	clinomania	
11.	bruxomania	

abluto- = мити, *agro-* = сільський, село, *biblio-* = книга, *bruxo-* = скреготати зубами, *clino-* = ліжка, *dacno-* = кусати, *doro-* = подарунок, *sito-* = їжа, *suicido-* = самогубство, *toxico-* = отрута.

Для приміток

Lectio quinta

Заняття 5

Тема: Складні клінічні терміни. Кінцеві терміоеlementи. Частина 2

Мета: продовжити засвоєння кінцевих ТЕ. Навчитися утворювати терміни з указаним значенням, використовуючи грецькі ТЕ. Запам'ятати особливості вживання деяких кінцевих ТЕ. Уміти визначати значення складних термінів і грамотно їх писати латинською мовою.

Запам'ятайте **особливості** вживання кінцевих терміоеlementів, розглянутих у цьому занятті:

1. Кінцевий ТЕ **-cele** має значення «грижа». Грижа – це випинання органа або його частини через отвори в анатомічних утвореннях під шкіру, в міжм'язові простори або в порожнини.
2. ТЕ **-ptōsis** може вживатися як самостійний термін. Птоз – вроджене або набуте опущення верхньої повіки. У складі складного терміна даний ТЕ має значення «опущення органа».
3. ТЕ **-stomia** – утворення отвору хірургічним шляхом. Такий отвір може мати назву «стома», «свищ», «анастомоз». Свищ – загальна назва анастомозів і стом, утворених хірургічним шляхом.
4. ТЕ **-stomia** може мати значення «рот», «порожнина рота» (xerostomia – сухість порожнини рота).
5. Деякі ТЕ можуть бути як кореневими, так і кінцевими, наприклад: мегало/спленія = сплено/мегалія – збільшений розмір селезінки.
6. Термін **haemorrhagia** може вживатися самостійно і має значення «кровотеча».

Лексичний мінімум

resectio, ōnis f	резекція, вирізування; (-ectomia)
amputatio, ōnis f	ампутація
calculus, i m	камінь (lith-)
dilatatio, ōnis f	розширення (-ectasia)
ruptūra, ae f	розрив (-rrhexis)
haemorrhagia, ae f	кровотеча (-rrhagia)
prolapsus, us m	випадіння, пролапс
luxatio, onis f	вивих

Грецькі корені

sial-	слина; слюна
dacry-	сльоза; слеза
salping-, -salpinx	маткова труба; маточная труба
amnio-	плідний міхур; плодный пузырь

Грецькі корені

sial-	слина
dacry-	сльоза
salping-, -salpinx	маткова труба
amnio-	плідний міхур

Кінцеві терміоеlementи

-centesis, is f	прокол
-cele	грижа, випинання
-tomia, ae f	розріз
-ectomia, ae f	вирізання, видалення
-ectasia, ae f	розширення

-lithus, i m	камінь
-lithiāsis, is f	кам'яна хвороба
-lŷsis, is f	1) руйнування, розпад; 2) оперативне звільнення від зрошень, рубців
-lytīcus, a, um	руйнуючий
-megalia, ae f	збільшення
-metria, ae f	вимірювання
-pexia, ae f	прикріплення
-plastīca, ae f	оперативне відновлення, пластична операція
-ptosis, is f	опущення
-rrhaphia, ae f	зшивання
-rrhagia, ae f	кровотеча
-rrhexis, is f	розрив
-rrhoea, ae f	витікання
-sthenia, ae f	сила
-stomia, ae f	1) виведення штучного свища 2) порожнина рота

Запам'ятайте терміни:

Анастомоз (від грецьк. anastomosis – устя) – це штучне з'єднання між двома трубчастими органами, наприклад, між двома різними відділами стравоходу.

Стома (від грецьк. stoma – рот, отвір) – це створений оперативним шляхом зовнішній свищ порожнистого органа, тобто отвір, який з'єднує порожнистий орган із зовнішнім середовищем.

Резекція (від лат. resectio – відсічення) – хірургічна операція: видалення частини органа або анатомічного утворення, зазвичай із з'єднанням його збережених частин.

Дилатація (від лат. dilatatio – розширення) – стійке дифузне розширення якого-небудь порожнистого органа.

Руптура (від лат. ruptūra – розрив) – закрита травма органа або тканини з порушенням цілісності відповідного анатомічного утворення, викликана надмірним його розтягом при здавлюванні, ударі або пов'язана з розвитком у ньому патологічного процесу.

Питання для самоконтролю:

1. Назвіть значення TE -cele?
2. Що таке грижа?
3. Які значення має TE -stomia?
4. Яка різниця між TE -tomia і -ectomia?

Завдання 1. Поясніть значення термінів.

1.	asthenia	
2.	haemolysis	
3.	urolithiāsis	
4.	gingivorrhagia	
5.	hyposialia	
6.	ulectomia	
7.	haemorrhagia	
8.	cheilotomia	
9.	nephrostomia	
10.	dermatomycosis	

11.	cholecystorrhaphia	
12.	blepharoplastica	
13.	laparocentēsis	
14.	angiectasia	
15.	caementolysis	
16.	metropexia	
17.	phlebectomy	
18.	cystocēle	
19.	dacryocystitis ⁴	
20.	hydrorrhoea	
21.	alveolotomy	

Завдання 2. Додайте ТЕ, яких не вистачає.

1.	прикріплення легені	pneumon...
2.	видалення м'яза	my...
3.	прокол плідного міхура	amnio...
4.	руйнування клітин	...lysis
5.	вимірювання грудної клітки	thoraco...
6.	сечовий камінь	uro...
7.	кровотеча з вуха	...rrhagia
8.	зшивання суглоба	arthro...
9.	вимірювання зубів	odonto...
10.	розпад тканин	histo...
11.	витікання гною	pyo...
12.	накладання свища на маткову трубу	...stomia
13.	розріз ясен	gingivo...
14.	вирізання стравоходу	oesophag...
15.	зшивання сухожилка	ten...
16.	пластична операція губи	...plastica
17.	прикріплення селезінки	...pexia
18.	розрив матки	metro...

Завдання 3. Утворіть терміни з указаним значенням.

1.	видалення зуба	
2.	розріз живота	
3.	прикріплення нирки	
4.	накладення свища на жовчний міхур	
5.	зшивання матки	
6.	витікання з вуха	
7.	прокол живота	
8.	розрив суглоба	
9.	руйнування судини	
10.	пластична операція носа	
11.	зшивання селезінки	
12.	вирізання м'яза	
13.	сечокам'яна хвороба	
14.	відсутність м'язової сили	
15.	опущення нирки	

⁴ dacryocyst- – сльозовий мішок

16.	зубний камінь	
17.	збільшення пальців	
18.	кровотеча з ясен	
19.	витікання слини	
20.	розширення судин	
21.	випинання (грижа) шлунка	

Завдання 4. Утворіть терміни.

а)	розріз	живота	
		м'яза	
		сухожилка	
		залози	
		ободової кишки	
		вени	
		кістки	
		сечового міхура	
		нерва	
		суглоба	
б)	пластична операція (оперативне відновлення)	носа	
		губ	
		повік	
		суглоба	
		прямої кишки	
		кістки	
		шлунка	
в)	видалення (вирізання)	вени	
		нирки	
		маткової труби	
		хряща	
		нерва	
		жовчного міхура	
		матки	
г)	руйнування (розпад)	клітин	
		крові	
		тканин	
		кісток	
		цементу	
		вен	
г)	зшивання	селезінки	
		судини	
		сухожилка	
		нерва	
		нирки	
		матки	

Завдання 5. Перекладіть терміни українською мовою.

1.	nephrotomia transversa	
2.	calculus supragingivalis	

3.	dacryocystitis acuta	
4.	haemorrhagia ulcerōsa	
5.	sialorrhoea paralytica	
6.	amputatio uteri	
7.	febris haemorrhagica	
8.	osteomalacia maxillae	
9.	luxatio dentis secundi	
10.	laryngocele interna	
11.	calculi dentales	
12.	pancreatitis haemorrhagica acuta	

Завдання 6. Перекладіть латинською мовою.

1.	паралітична сіалорея	
2.	пролапс прямої кишки	
3.	психогенна астенія	
4.	абдомінальна гастректомія	
5.	пульпальний камінь	
6.	трансабдомінальний амніоцентез	
7.	хронічний нефролітіаз	
8.	калькульозний сіаладеніт	
9.	геморагічна метропатія	
10.	зовнішній розрив серця	
11.	трансторакальна нефректомія	
12.	глибокий гландулярний хейліт	
13.	ампутація нижньої кінцівки	
14.	центральний вивих стегна	
15.	бокова трансмускулярна лапаротомія	

Завдання 7. Напишіть терміни латинською мовою, поясніть їхнє значення.

1.	нефролітотомія		
2.	гістероптоз		
3.	пульпектомія		
4.	холелітіаз		
5.	сіаладенектомія		
6.	бронхотомія		
7.	спленорафія		
8.	антропометрія		
9.	кардіорексіс		
10.	флебектазія		

Завдання 8. Доповніть таблицю.

1.	angiectasia	dilatatio vasorum	розширення судин
2.	tenorrhesis		
3.		resectio uteri	
4.			вирізання хряща
5.	odontectomia		
6.			кровотеча з вуха
7.		ruptura articulationis	
8.	odontoma		
9.		inflammatio parodontii	

10.	periodontopathia	
-----	------------------	--

Lectio sexta

Заняття 6

Тема: Складні клінічні терміни.

Початкові терміноелементи

Мета: засвоїти початкові терміноелементи. Уміти розрізняти схожі за написанням, але різні за значенням ТЕ.

Запам'ятайте **особливості** вживання деяких початкових терміноелементів, розглянутих у цьому занятті:

- У термінах, які позначають **трансплантацію** (пересадку органів або тканин) або **пластику** (оперативне відновлення форми або функцій органа), слід розрізняти значення початкових ТЕ:
  - **auto-** (*сам*) + transplantatio – пересадка власних органів або тканин;
  - **allo-** (або **homo-**) (*інший*) + transplantatio; alloplastica, homoplastica – пересадка органів або тканин від людини до людини;
  - **iso-** (*рівний*) + transplantatio – пересадка органів або тканин від організмів, ідентичних у генетичному відношенні;
  - **im-** + plantatio – вживлення чужих організму матеріалів (пластмаса, метал та ін.) та імплантантів живої природи (хрящі, кістки, клапани);
  - **xeno-** (або **hetero-**) (*чужий, інший*) + transplantatio; xenoplastica, heteroplastica – пересадка органів або тканин від тварини до людини.
- Після ТЕ **tachy-** (**швидкий**), **brady-** (**повільний**), **poly-** (**багато**) з'єднувальний голосний -о- не вживається, навіть якщо кінцевий ТЕ починається з приголосного звука: tachycardia, bradycardia, polymyositis.
- ТЕ **leuc-** (**білий**), **erythr-** (**червоний**), **melan-** (**чорний**) можуть вживатися на позначення відповідних різновидів клітин: лейкоцитів, еритроцитів, меланоцитів. У терміні частина -cyt- може випадати: leucocytopenia=leucopenia; melanocytoma=melanoma.
- Слід розрізняти схожі за написанням і вимовою ТЕ, які мають різне значення:
  - **isch-** – затримка (ischaemia – ішемія (затримка крові)); **-ischi-** – сідничний (ischialgia – ішіальгія (біль сідничного нерва));
  - **hydr-** – вода (hydrophobia – гідрофобія (страх води)); **hidr-** – піт (hidradenoma – гідраденома (пухлина потової залози));
  - **poly-** – багато (polymyositis – поліміозит (запалення багатьох м'язів)); **polio-** – сірий (poliomyelitis – поліомієліт (запалення сірої речовини спинного мозку));
  - **sten-** – звуження (stenocardia – стенокардія (звуження серця)); **-sthen-** – сила (asthenia – астенія (безсилля));
  - **hemi-** – напів-, половина (hemialgia – геміалгія (біль половини тіла)); **haem-** – кров (haemophilia – гемофілія (схильність до кровотечі));
  - **-lith-** – камінь (odontolithus – одонтолїт (зубний камінь)); **-lyt-** – руйнуючий (haemolyticus – гемолітичний).

Лексичний мінімум

cirrhōsis, is f
latens, entis

цироз, зморщування
прихований

spurius, a, um

хибний

грецькі корені

sphygm-

пульс

початкові терміноелементи

aetio-	причина
allo-	інший, другий
auto-	сам, власний
brady-	повільний
tachy-	швидкий
cryo-	холодний
thermo-	теплий
cyan-	синій
erythr-	червоний, відноситься до еритроцитів
glyc-	солодкий, цукор
hetero-, xeno-	другий, різний
hidr-	піт
homo-, homeo-	подібний
isch-	затримка
ischi-	сідничний
iso-	рівний, однаковий
lepto-	м'який
leuc-	білий, відноситься до лейкоцитів
lip-	жир
melan-	чорний, відноситься до меланоцитів
myx-	слиз
ortho-	прямий
pachy-	твердий
polio-	сірий, сіра речовина
schiz-	1) порушення психіки 2) роздвоєння
xanth-	жовтий
xero-	сухий

Запам'ятайте терміни:

Етіологія (від грецьк. aitia – причина, logos – наука) – 1) наука про причини й умови виникнення хвороб; 2) причина виникнення хвороби або патологічного стану.

Шизофренія (від грецьк. schizo – розколювати, розділяти, phren – розум) – ендогенна психічна хвороба з безперервним перебігом, що проявляється зміною особистості (зниження активності, емоційна спустошеність, аутизм, втрата єдності психічних процесів, порушення мислення) і різними продуктивними симптомами (марення, галюцинації, афективні розлади та ін.).

Ортопедія (від грецьк. orthos – прямий, paideia – виховання) – галузь клінічної медицини, що вивчає хвороби і деформації опорно-рухового апарату і розробляє методи їхньої діагностики, лікування і профілактики.

Цианоз (від грецьк. cyan- + -osis) – синюшний відтінок шкіри та слизових оболонок, зумовлений недостатньою насиченістю крові киснем.

Питання для самоконтролю:

1. Перерахуйте відомі вам різновиди пластичних операцій та трансплантацій. Поясніть їхні значення.
2. Чи є різниця між ксенотрансплантацією та гетеротрансплантацією?
3. Які значення має початковий ТЕ leuc-?
4. Назвіть початкові ТЕ, які позначають колір.
5. Які значення має початковий ТЕ polio-?
6. Назвіть початкові ТЕ із значенням фізичних характеристик.

Завдання 1. Поясніть значення термінів.

1.	leucopenia	
2.	xerostomia	
3.	oligophrenia	
4.	erythrodonia	
5.	xenoplastica	
6.	tachycardia	
7.	melanoglossia	
8.	xanthopsia	
9.	pachymeningitis	
10.	ischuria	
11.	ischialgia	
12.	isotransplantatio	

Завдання 2. Утворіть терміни з указаним значенням.

1.	надмірна кількість лейкоцитів в крові	
2.	повільне серцебиття	
3.	прискорене серцебиття	
4.	білокрів'я	
5.	несправжня анемія	
6.	запалення сірої речовини спинного мозку	
7.	синій колір сечі	
8.	сухість губи	
9.	слизовий набряк	
10.	наявність жиру в крові	
11.	порушення розумового розвитку	
12.	затримка крові	
13.	пожовтіння зубів	
14.	недостатність еритроцитів у крові	
15.	пухлина потової залози	
16.	наука про причини	
17.	вимірювання тепла (температури)	

Завдання 3. Напишіть терміни латинською мовою і поясніть їхнє значення.

1.	кріотерапія		
2.	цианопсія		
3.	етіологія		
4.	алопластика		
5.	меланодонтія		
6.	ортогенія		
7.	ішурія		
8.	гомогенний		

9.	гетерогенний		
10.	ортогнатія		
11.	кріоанестезія		
12.	пахіхейлія		

Завдання 4. Перекладіть терміни українською мовою.

1.	leucosis chronica	
2.	melanōma pulmōnum	
3.	erythroderma neonatale	
4.	melanoma in situ labii	
5.	cheilocarcinoma malignum	
6.	poliomyelitis paralytica acuta	
7.	xerophthalmia epithelialis	
8.	ischuria acuta	
9.	melanoma benignum meatus acustici externi	
10.	tachypnoe hysterica	

Завдання 5. Перекладіть латинською мовою.

1.	внутрішній геморагічний пахіменінгіт	
2.	міксома нижньої щелепи	
3.	гострий епідемічний поліомієліт	
4.	ціаноз новонародженого	
5.	цироз печінки	
6.	бактеріальний лептоменінгіт	
7.	психогенна тахікардія	
8.	простий хейліт	
9.	природжена пахіоніхія	
10.	гострий спінальний поліомієліт	
11.	злюквісна меланома верхньої губи	
12.	ішемічна хвороба серця	
13.	етіологія хвороби	
14.	ксеродермія повіки	
15.	хибний еритроцитоз	

Для приміток

Lectio septima
Заняття 7
Тема: Практичні вправи

Завдання 1. Перекладіть і поясніть терміни.

№	Термін	Переклад	Пояснення
1.	gnathologia		
2.	pericoronitis		
3.	gingivectomy		
4.	polyodontia		
5.	nosologia		
6.	glossoplegia		
7.	pulpitis		
8.	macrodentia		
9.	parodontosis		
10.	haematoma		
11.	cheiloangioscopia		
12.	gingivorrhagia		
13.	micrognathia		
14.	ulorrhagia		
15.	dysphagia		
16.	trombocytopenia		
17.	erythrodontia		
18.	pyorrhoea		
19.	parodontolithus		
20.	gingivostomatitis		
21.	xerostomia		
22.	cheilophagia		
23.	adentia		
24.	sialadenectomy		
25.	gnathospasmus		

Завдання 2. Перекладіть українською мовою.

1.	cysta gingivae	
2.	neuralgia primaria	
3.	myxoma mandibulae	
4.	cysta odontogena	
5.	abscessus pulpaе	
6.	osteomalacia maxillae	
7.	gingivitis ulceronecrotica	
8.	sialadenitis calculosa	
9.	luxatio dentis incisivi	
10.	carcinoma in situ cavitatis oris	
11.	calculi dentales	
12.	hyperaesthesia gingivae superioris	
13.	cancer processus alveolaris	
14.	caries superficialis enameli dentis praemolaris	

15.	phlegmone submandibularis odontogena	regionis dextrae	
16.	cysta radicularis dentis primi		
17.	fracturae coronae dentis		
18.	osteodysplasia fibrosa	maxillarum	
19.	periodontitis chronica	granulomatosa	
20.	abscessus radices dentis molaris inferioris sinistri		

Завдання 3. Перекладіть латинською мовою.

1.	вивих зуба	
2.	передрак язика	
3.	омертвіння пульпи	
4.	поверхневий карієс	
5.	уроджена макроглюсія	
6.	зубна отальгія	
7.	пульпарний одонтоліт	
8.	регіональна одонтодисплазія	
9.	локальна гіперемія	
10.	мієлофіброзний остеосклероз	
11.	ампутація кореня зуба	
12.	одонтогенна аденофлегмона	
13.	гемолітична анемія	
14.	передня фаринготомія	
15.	бічна періодонтальна кіста	
16.	простий маргінальний гінгівіт	
17.	невралгія зубів верхньої щелепи	
18.	хвороби пульпи зуба	
19.	глибокий абсцес кореня верхнього ікла	
20.	первинний карієс зубів	

Для приміток

Lectio octava

Заняття 8

Тема: Вступ до фармацевтичної термінології. Структура фармацевтичного терміна.

Мета: отримати уявлення про основні поняття, які використовуються в загальній рецептурі. Засвоїти поняття «тривіальна назва» лікарського препарату. Вивчити правила використання великої літери в фармацевтичних назвах. Засвоїти поняття «частотний відрізок». Вивчити частотні відрізки першого заняття.

Фармацевтична термінологія – термінологія, яка використовується у фармації (від грецьк. «pharmakon» – ліки) – галузі науки, що присвячена виготовленню, стандартизації, дослідженню, зберіганню і відпуску лікарських засобів, які застосовуються для діагностики, профілактики і лікування захворювань. Протягом багатьох століть у європейській медицині в назвах лікарських засобів традиційно використовується латинська мова.

Основні фармацевтичні поняття

Лікарська сировина – частини рослин, органи тварин, а також продукти мінерального, бактеріального і грибкового походження.

Лікарська речовина – хімічна сполука, яка використовується в якості лікарського засобу. Лікарські речовини отримують шляхом хімічного синтезу з лікарської сировини за допомогою спеціальної обробки.

Лікарський засіб (ліки) – речовина або суміш речовин природного або хімічного походження, що застосовується для діагностики, лікування або профілактики захворювань.

Лікарська форма – форма, якої надають лікарському засобу для найбільш зручного практичного застосування. Лікарські форми поділяють на:

- рідкі (розчини, настої, відвари, настоянки, рідкі екстракти, емульсії, суспензії, лініменти, мікстури, лікарські сиропи);
- м'які (мазі, пасти, супозиторії, пластирі);
- тверді (таблетки, драже, порошки, гранули).

Один і той самий лікарський засіб може випускатися у різних лікарських формах. Докладніше про лікарські форми див. Додаток № 12.

Лікарський препарат – лікарський засіб у вигляді певної лікарської форми (твердої, рідкої і т. д.).

Тривіальні назви лікарських засобів

Лікарські засоби, що є хімічними речовинами, можуть мати:

- **хімічну** назву, що повністю відображає хімічну структуру речовини;
- **умовну**, або **тривіальну** назву (від лат. *trivialis*, *e* – звичайний, буденний), що не відтворює хімічного складу препарату, але є зручною для використання в практичній діяльності.

Наприклад:

умовна назва: Анальгін

хімічна назва: 2,3 диметил-4 метиламіно-піразолон- 5-N-метансульфонат натрію

До тривіальних назв належать **міжнародні непатентовані назви (МНН)**, які рекомендуються Всесвітньою Організацією Охорони Здоров'я, затверджуються національними офіційними органами охорони здоров'я і використовуються в національних та міжнародних фармакопеях. Під такими назвами ліки відомі в усьому світі; ці назви не патентуються і призначені для вільного використання всіма виробниками лікарських препаратів.

Також існують **торгові назви**, які є комерційною власністю фармацевтичної фірми, що виробляє ліки. Ці назви патентуються.

Один і той самий препарат, який виробляють різні фірми, може мати велику кількість торгових назв. Наприклад, флуконазол продається під назвами дифлюкан, мікосист, медофлюкан, форкан та ін. Деякі лікарські засоби мають більше ніж 100 торгових назв (наприклад, вітамін В12).

Державна Фармакопея України, перше видання якої вийшло друком у 2001 р., містить інформацію про українські, латинські та міжнародні англійські назви препаратів.

Запам'ятайте **особливості** побудови фармацевтичних термінів:

1. Більшість латинських назв лікарських засобів – це іменники другої відміни середнього роду з закінченням **-um** у **Nom.** та **-i** у **Gen.**: *Ampicillinum, i n.* Наголос у таких термінах завжди ставиться на передостанній склад. Українські назви даних лікарських засобів – транслітеровані назви без закінчення **-um**: ампіцилін.
2. Латинські назви лікарських засобів і лікарських рослин пишуться з великої літери: *Raunatinum (раунатин), Crataegus (злід)*.
3. Деякі латинські назви лікарських засобів II відміни середнього роду закінчуються на **-ium**. Вони відповідають українським назвам на **-ій, -форм**: *натрій – Natrium, хлороформ – Chloroformium*. Форма родового відмінка таких іменників закінчується на **-ii**: *Chloroformii (перша «i» – кінцевий голосний основи)*.
4. Рідко зустрічаються назви закордонних препаратів на **-a**: *Levodopa, Methyldopa*. Ці іменники відмінюються за I відміною. Українські назви на **-за** передаються в латинській мові іменниками середнього роду: глюкоза – *Glucosum*, лідаза – *Lydasum*.
5. Торгові назви лікарських засобів повинні писатись так, як вони запатентовані, часто без латинських закінчень. Однак у рецептах відбувається їхня умовна латинізація – у формі родового відмінка вони записуються з закінченням **-i**: *Magurol – Magurol i*.
6. У назвах лікарських препаратів на першому місці пишеться лікарська форма: *solutio (розчин), unguentum (мазь), tinctura (настоянка)* і т. д.
7. Велика кількість фармацевтичних термінів мають у своєму складі часто повторювані структурні відрізки, які прийнято називати «**частотними відрізками**». Знання частотних відрізків допоможе орфографічно правильно писати складні фармацевтичні терміни, а також розуміти загальне значення деяких із них.

Частотний відрізок – це структурний компонент фармацевтичного терміна, який має фіксоване значення і написання.

Anaesthesinum (an – відсутність, aesthes – чутливість) – анестезуючий препарат; той, що усуває чутливість

Cardiovalenum (cardi – серце) – серцевий препарат

Aethazolium – препарат, що містить етильну групу (aeth-) та азот (-az-)

8. Частотні відрізки визначають також значення прикметників, що характеризують лікарські засоби за їхньою фармакологічною дією:

analgeticus, a, um – болезаспокійливий (an- – відсутність, alg- – біль);

antipyreticus, a, um – жарознижуючий (anti- – проти, rug- – жар).

За допомогою цих прикметників утворюються назви груп лікарських засобів за фармакологічною дією. У цих назвах прикметники можуть уживатися з іменником *remedia* (Nom. Plur. від іменника *remedium, i n* – лікарський засіб) – «лікарські засоби», а також самостійно, без іменника. В обох випадках прикметник узгоджується з іменником *remedia*:

(remedia) spasmolytica – спазмолітики, спазмолітичні (лікарські засоби)

Докладніше див. Додаток №8.

9. У багатьох фармацевтичних термінах, які складаються з кількох слів, неузгоджене означення (іменник у Gen.) перекладається українською мовою як прикметник:

oleum Vaselīni – вазелінова олія (букв. олія вазеліну)

unguentum Tetracyclīni – тетрациклінова мазь (мазь тетрацикліну)

Лексичний мінімум

<i>Camphora, ae f</i>	камфора
<i>emplastrum, i n</i>	пластир
<i>emulsum, i n</i>	емульсія
<i>oleum, i n</i>	олія
<i>oleum Persicorum</i>	персикова олія (досл.: олія персиків)
<i>pasta, ae f</i>	паста
<i>pulvis, ěris m</i>	порошок
<i>solutio, ōnis f</i>	розчин
<i>spirītus, us m</i>	спирт
<i>suppositorium, i n</i>	супозиторій (свічка)
<i>tabuleta, ae f</i>	таблетка
<i>unguentum, i n</i>	мазь
<i>aethylīcus, a, um</i>	етилловий
<i>bactericīdus, a, um</i>	бактерицидний
<i>compositus, a, um</i>	складний
<i>isotonicus, a, um</i>	ізотонічний
<i>obductus, a, um</i>	покритий оболонкою
<i>oleōsus, a, um</i>	олійний
<i>ophthalmīcus, a, um</i>	очний
<i>spasmolytīcus, a, um</i>	спазмолітичний
<i>spirituōsus, a, um</i>	спиртвовий

частотні відрізки

-aeth-	етильна група
-meth-	метильна група
-phen-	фенильна група
-camph-	наявність камфори
-ephedr-	хвоя
-form-	похідні мурашиної кислоти (<i>Acidum formicicum</i>)
-andr-, -test-, -vir-	препарати чоловічих статевих гормонів
-oestr-	препарати жіночих статевих гормонів
-asa-, -asum-, -(en)zym-	ферментні препарати
-cillin-	антибіотики-пеніциліни

-cycl-; -cyclin-	цикл, коло; антибіотики, похідні тетрацикліну
-cyt-	цитостатики (вбивають ракові клітини)
-morph-	похідні морфіну
-phyll-	лист
-pyr-	жар
-the(o)-	чай
-mycin-	антибіотики групи стрептоміцину
-cid-	вбивати, антимікробний
-cain-	місцевий анестетик

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення наступних понять: «лікарська сировина», «лікарська речовина», «лікарський засіб», «лікарська форма», «лікарський препарат».
2. Що таке «міжнародні непатентовані назви лікарських засобів» і «торгові назви лікарських засобів»?
3. За якою відміною відмінюються назви більшості лікарських засобів у латинській мові?
4. Дайте визначення поняттю «частотний відрізок».

Завдання 1. Прочитайте, виділіть частотні відрізки та вкажіть їхнє значення.

1	Erythromycinum	
2	Dicainum	
3	Depulpinum	
4	Synoeströllum	
5	Lidocainum	
6	Anaesthesolum	
7	Phenobarbitalum	
8	Theobrominum	
9	Cholenzymum	
10	Streptomycinum	
11	Laevomycesinum	
12	Streptocidum	
13	Euphyllinum	
14	Ephedrinum	

Завдання 2. Напишіть латинською мовою назви лікарських засобів, вкажіть їхні значення.

№	Укр. назва	Лат. назва	Значення відрізка
1	дигітоксин		
2	пірамінал		
3	анальгін		
4	пеніцилін		
5	новокаїн		
6	депульпін		
7	прозерін		

8	анаприлін		
9	фентоламін		
10	кетамін		
11	циклодол		
12	естрадіол		
13	морфін		
14	парацетамол		
15	етимізол		
16	теофілін		
17	ксероформ		
18	цитарабін		
19	неоміцин		
20	тетрациклін		

Завдання 3. Перекладіть латинською мовою.

1	мазь анестезину	
2	паста «Пульпотоксин»	
3	спиртовий розчин левоміцетину	
4	синестрол у таблетках	
5	кордіамін в ампулах	
6	олійний розчин нітрогліцерину	
7	таблетки «Аллохол», оболонкою	вкриті
8	інсулін для ін'єкцій	
9	етиловий спирт	
10	паста ремоденту	
11	вагінальна свічка кліндаміцину	
12	порошок піперациліну	
13	складний пластир	
14	олійний розчин камфори для зовнішнього застосування	
15	спазмолітики	

Завдання 4. Перекладіть терміни у Nom. Sing. і Gen. Sing.

		Nom. Sing.	Gen. Sing.
1	парацетамол у таблетках		
2	етиловий спирт		
3	персикова олія		
4	ізотонічний розчин		
5	очна мазь гідрокортизону		
6	бактерицидний пластир		
7	порошок пірацетаму		
8	розчин камфори для зовнішнього вживання		

Лекція пона

Заняття 9

Тема: Рецепт та його структура. Скорочення в рецепті.

Мета: Ознайомитися з поняттям «рецепт». Знати основні вимоги щодо його оформлення. Засвоїти правила написання рецептів. Розуміти та вміти вживати абрєвійовані вирази у рецепті.

Рецепт

Рецепт (від лат. *recipere* – одержувати) – це медичний документ, який містить письмове звернення лікаря до фармацевта про виготовлення і видачу ліків у певному дозуванні та вказівки хворому щодо способу вживання ліків.

Рецепт є юридичним документом, написання та використання якого регулюється згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я України № 360 «Про затвердження Правил виписування рецептів та вимог-замовлень на лікарські засоби і виробу медичного призначення» від 19.07.2005.

Основні вимоги до рецептів:

- Рецепти виписуються на спеціальному рецептурному бланку, форма якого затверджена законодавчо, та виготовляються друкарським способом (Див. Додаток № 9).
- Назва лікарського засобу, його склад, лікарська форма, звернення лікаря до фармацевтичного працівника про виготовлення та видачу лікарських засобів пишуться латинською мовою.
- Використання латинських скорочень дозволяється тільки відповідно до прийнятих у медичній і фармацевтичній практиці.
- Вказівки щодо використання ліків пишуться державною мовою або мовою міжнародного спілкування
- Рецепти виписуються чітко і розбірливо з обов'язковим заповненням належної інформації, передбаченої формою бланка Рецепта.

Правила оформлення латинської частини рецепта:

1. Латинська частина рецепта починається словом *Recipe* і закінчується словом *Signa*.
2. Орфографічні помилки у тексті рецепта не допускаються!
3. Початок рецептурного рядка після *Recipe*, а також назви лікарських засобів та лікарських рослин всередині рядка пишуться з великої літери.
4. Кожен лікарський засіб записується на окремому рядку. Якщо назва лікарського засобу не вміщується в один рядок її переносять на наступний, з відступом вправо. Під словом *Recipe* залишається вільне поле для того, щоб фармацевт міг вказати ціну.
5. Після *Recipe* йде або назва лікарського засобу, або лікарської форми у *Gen.* або *Ass.* однини чи множини.
6. Праворуч від назви лікарського засобу вказується його кількість.

Позначення кількості (доз) лікарських засобів

- Тверді та сипкі лікарські засоби вимірюються у грамах (слово «грам» не пишеться). Доза позначається у формі десяткового дробу: 1 грам – 1,0; 1 дециграм – 0,1; 1 сантиграм – 0,01; 1 міліграм – 0,001.
- Рідкі лікарські засоби вимірюються у мілілітрах: вказується число та ml: 15 ml, 0,5 ml

- Якщо рідкого засобу менше 1 мл, то його доза позначається у краплях: слово крапля пишеться в Асс. Sing. – **guttam**, або Асс. Plur. – **guttas**. Кількість крапель вказується римськими цифрами: guttam I, guttas VIII.
- Деякі антибіотики вимірюються у біологічних одиницях дії: вказується тисяча чи мільйон **ОД** (IU – у англійських країнах): 25000 ОД.
- Якщо декілька інгредієнтів виписуються в однаковій кількості, то після останнього з них перед дозою пишеться **ana** (по, порівну).
- Якщо формотворча речовина додається до певної кількості вживається прийменник **ad** (до).
- Якщо не вказується точна кількість ліків, вживається вираз **quantum satis** (скільки достатньо).

7. Після переліку лікарських засобів подається інформація для фармацевта щодо приготування або видачі лікарських засобів – стандартні рецептурні фрази: *Misce, fiat unguentum. Da tales doses numero 10.*

8. Останнім латинським словом у рецепті є *Signa*. Після цього українською мовою пишуться вказівки для хворого (Напр.: *Приймати тричі на добу*).

Recipe: Analgini Paracetamoli ana 0,2 Misce, fiat pulvis. Da tales doses numero 10. Signa: По 1 порошку при головному болі.	Візьми: Анальгін Парацетамолу по 0,2 Змішай, нехай утвориться порошок Видай такі дози числом 10. Познач: По 1 порошку при головному болі.
--	---

Додаткові написи:

Якщо необхідно терміново виготовити лікарський засіб, то на рецепті вказується **Cito!** (швидко!) або **Statim!** (негайно!)

Якщо необхідно повторно видати той самий засіб, то вказується **Repete!** (повтори).

Дві моделі рецептурного пропису

1 модель.

Якщо вказується кількість лікарського засобу, то після *Recipe* назва лікарської форми або лікарського засобу пишеться у *Gen.* Такий спосіб рецептурного пропису є найпоширенішим.

Візьми   **що? яку кількість? (Асс.)**

Recipe: Solutionis Furacillini 0,02%   500 ml

чого? (Gen.)

2 модель.

Якщо дозування лікарського засобу не вказано, а відпускається він у готовій стандартизованій лікарській формі (таблетки, супозиторії), то після *Recipe* назва лікарської форми пишеться в *Асс.*, а назва лікарського засобу пишеться у *Gen.* У такому прописі зазвичай вказується число таблеток чи супозиторіїв, яку треба взяти.

Комерційні (торгові) назви лікарських засобів із складним (багатокомпонентним) складом пишуться у лапках і ставляться у Nom. Sing.

При виписуванні супозиторіїв, які складаються з однієї діючої лікарської речовини, її назва приєднується за допомогою приймника cum (з) у Abl.

Візьми:	що? (Acc.)	чого? (Gen.) які? («Nom. Sing.») з чим? (cum+Abl.)	якою кількістю?
Recipe:	Tabulettas	Analgini	numero 10
	Suppositoria	«Flurenzidum» 0,1	numero 10
	Suppositorium	cum Ichthyolo	numero 10

Прийменники у фармацевтичній термінології

У фармацевтичній термінології прийменники вживаються з Acc. та Abl. Керування в латинській та українській мові не збігається.

Прийменники з Acc.		Прийменники з Abl.	
<i>ad</i> для, до	ad usum externum	<i>cum</i> з, разом	cum Ichthyolo
<i>contra</i> проти	contra tussim	<i>ex</i> із чого-н.	ex tempore
<i>in</i> в, на (куди?)	intra venam	<i>in</i> в, на (де?)	in tabulettis
<i>per</i> через, протягом	per rectum	<i>pro</i> для	pro usu interno
<i>sub</i> під (куди?)	sub linguam	<i>sub</i> під (де?)	sub lingua

Відмінкові закінчення Acc. та Abl.

Accusativus			Ablativus	
	Sing.	Plur.	Sing.	Plur.
I	-am	-as	-a	-is
II	-um	-os/-a*	-o	-is
III	-em (-im**)	-es	-e (-i**)	-ibus
IV	-um	-us	-u	-ibus
V	-em	-es	-e	-ebus

* Для іменників II відміни середнього роду

** Для іменників грецького походження на -sis, is f (dosis, is f; tussis, is f)

Recipe: Tabulettas contra tussim cum Opio numero 6 Da. Signa: 1 таблетку 2 рази на день	Візьми: Таблетки проти кашлю з опієм числом 6 Видай. Познач: 1 таблетку 2 рази на день
--	---

Скорочення у рецепті

(Для самостійного опанування)

У рецепті дозволяється використовувати скорочення (абревіацію).

1. Скорочуються назви лікарських форм, органів рослин, рецептурні фрази та вирази.

Назви лікарських засобів або лікарських рослин скорочувати не можна!

2. Скорочують слово до першої приголосної (**folium – fol., tabuleta – tab.**), якщо кілька приголосних ідуть підряд, скорочення закінчують на останній (**extractum – extr., infusum – inf.**).

3. У рецептурних виразах скорочення відбувається до однієї літери: **M. D. S. (Misc. Da. Signa); D. t. d. N. (Da tales doses numero).**

Основні скорочення

(Розширений перелік – у Додатку № 10)

Скорочення	Повна форма	Переклад
āā	ana	по, порівну
ggt., ggtts	gutta, guttas	крапля, краплі
obd.	obductus	покритий оболонкою
ol.	oleum	олія
sol.	solution	розчин
sup.	suppositorium	супозиторій
tab.	tabuleta	таблетка
t-ra, tinct.	tinctūra	настоянка
ungu.	unguentum	мазь
D.	Da	Видай
D. t. d. N.	Da tales doses numero	Видай такі дози числом
M.	Misce	Змішай
M. f.	Misce, fiat...	Змішай, нехай утвориться
Rp.	Recipe	Візьми
S.	Signa	Познач

Лексичний мінімум

ampulla, ae f	ампула
aqua, ae f	вода
bolus, i f	глина
capsula, ae f	капсула
dragee	драже
extractum, i n	екстракт, витяжка
gutta, ae f	крапля
suppositorium, i n	супозиторій, свічка
tinctūra, ae f	настоянка
albus, a um	білий
aquosus, a, um	водний
destillatus, a, um	дистильований
fluidus, a, um	рідкий
rectalis, e	ректальний
siccus, a, um	сухий
spissus, a, um	густий
tritus, a, um	тертий
vaginalis, e	вагінальний

Назви рослин та лікарських засобів

Aloë, es f	алоє
Belladonna, ae f	беладона
Cacao (невідм.)	какао
Chamomilla, ae f	ромашка
Ichthyolum, i n	іхтіол
Millefolium, i n	деревій
saccharum, i n	цукор
Salvia, ae f	шавлія
Tormentilla, ae f	перстач
Valeriana, ae f	валеріана

Питання для самоконтролю:

1. Що таке рецепт?
2. Якими є основні вимоги до рецепту?
3. Назвіть основні моделі рецептурного пропису.
4. Як оформлюється латинська частина рецепту?
5. Назвіть способи позначення дозування у рецепті.

Завдання 1. Перекладіть латинською мовою.

1.	таблетки дібазолу	
2.	настоянка валеріани з камforoю	
3.	витяжка алоє	
4.	розчин пірацетаму	
5.	біла глина	
6.	настоянка деревію	
7.	олійний розчин камфори	
8.	драже «Ундевіт»	
9.	ректальні супозиторії	
10.	камфорна мазь	
11.	супозиторії «Анузол»	
12.	олія какао	
13.	густий екстракт беладони	
14.	лінімент синтоміцину з новокаїном	
15.	таблетки валеріани під язик	
16.	супозиторій з іхтіолом	

Завдання 2. Запишіть у Nom. та Gen.

		Nom. Sing.	Gen. Sing.
1.	ампіцилін		
2.	настоянка перстача		
3.	мазь еритроміцину		
4.	камфорна олія		

5.	розчин новокаїну		
6.	цукор		
7.	витяжка красавки		
8.	рідкий екстракт деревію		
9.	етиловий спирт		
10.	дистильована вода		
11.	настоянка красавки		
12.	простий пластир		
13.	очна мазь дібіоміцину		
14.	стрептодицовий лінінмент		

Завдання 3. Перекладіть рецепти українською мовою.

1. Recipe: Unguenti Prednisoloni 0,5% - 5,0 Da. Signa: Для зовнішнього застосування	
2. Recipe: Podophyllini 30,0 Olei Vaselini ad 100 ml Misce. Da. Signa. Для аплікацій на уражені ділянки слизової оболонки рота	
3. Recipe: Suppositorium cum Nystatino 250000 OD Da tales doses numero 20. Signa: По 1 свічці ректально 2 рази на добу	
4. Recipe: Solutionis Synoestroli oleosae 0,1% 1 ml Da tales doses numero 6 in ampullis Signa: По 1 мл внутрішньом'язово 1 раз на добу	
5. Recipe: Tabulettas Nystatini obductas 250000 OD numero 40 Da. Signa: По 1 таблетці 1 раз на день	
6. Recipe: Thyreoidini 0,02 Sacchari 0,2 Misce, ut fiat pulvis Da tales doses numero 20 Signa: По 1 порошку 3 рази на день дитині двох років	
7. Recipe: Thymoli 5,0 Spiritus aethylici 95% 100 ml Misce. Da. Signa. Для промивання каріозної порожнини у разі хронічного карієсу.	
8. Recipe: Solutionis Hydrocortisoni 0,5% 0,25 ml Oxytetracyclini 0,025 Amidopyrini 0,05 Misce fiat pasta. Da. Signa. Для лікування пульпіту біологічним методом	

<p>9. Recіpe: Rhizomatis Tormentillae Foliorum Salviae ana 100,0 Misce, fiant species Da. Signa. 1 ст. л. збору залити окропом, варити 15 хв., охолодити, процідити. Для полоскання порожнини рота.</p>	
<p>10. Recіpe: Linimenti Aloës 50 ml Da. Signa. Наносити 2-3 р. на добу тонким шаром на уражену поверхню слизової оболонки рота</p>	

Завдання 4. Перекладіть латинською мовою.

<p>1. Візьми: Таблетки фурациліну 0,02 для внутрішнього вживання числом 10. Видай. Познач: Розчинити 1 таблетку у 100 мл води для полоскання</p>	
--	--

2. Візьми: Рідкого екстракту алое 1 мл Видай такі дози числом 10 в ампулах Познач. Для електрофорезу у хворих на пародонтоз	
3. Візьми: Олійного розчину камфори 10% 100 мл Видай. Познач: Для розтирання суглобів	
4. Візьми: Анастезину 0,25 Олії какао 3,0 Змішай, нехай утвориться ректальний супозиторій. Видай такі дози числом 10. Познач: По 1 свічці на ніч	
5. Візьми: Вазелінової олії 200 мл М'ятної олії 3 краплі Змішай. Видай. Познач: По 1 ст. ложці на день	
6. Візьми: Дикаїну Анастезину по 1,0 Етилового спирту 95% 10 мл Змішай. Видай. Познач. Для аплікаційної анестезії	
7. Візьми: Супозиторії з гліцерином 2,46 Видай такі дози числом 10 Познач: По 1 свічці 1 раз на день через 20 хв після сніданку	
8. Візьми: Таблетки «Гемостимулін» числом 50 Видай. Познач: По 1 таблетці 3 рази на день	
9. Візьми: Рідкого екстракту деревію 30 мл Видай. Познач: По 40-50 крапель 3 рази на день	
10. Візьми: Параформальдегіду 9,0 Анастезину 1,0 Евгенолу скільки потрібно Змішай, щоб утворилася паста Видай. Познач: Для девіталізації пульпи зуба. Приготувати ex tempore. Накласти на 6 днів.	
11. Візьми: Димедролу 0,05 Цукру 0,2 Змішай, щоб утворився порошок Видай такі дози числом 12 Познач: По 1 порошку тричі на день для лікування грибкового стоматиту	
12. Візьми: Драже флуорену 0,015 числом 30 Видай. Познач: По 2-3 драже на добу для профілактики карієсу	
13. Візьми: Трикрезолу 4,0 Формаліну 1,0 Білої глини 8,0	

Гліцерину скільки потрібно, щоб утворилась паста Видай. Познач: Закладати в порожнину зуба	
--	--

Завдання 5. Напишіть повну форму скорочених виразів.

M. D. S.		S.	
Da in tab.		t-ra	
M. f. ung.		sol.	
in ampull.		M. f. past.	
N.		D. in caps. gelat.	
D. t. d. N.		gtt.	
pulv.		M. f. sup.	
Rp.		ol.	

Завдання 6. Запишіть рецепти без скорочень.

1. Rp.: Supp. «Anusolum» numero 10 D. S. По 1 супозиторію 1 раз на добу.	
2. Rp.: Tab. Extr. Valerianae obd. 0,02 N 50 D. S. По 1 таблетці 2-3 рази на день	
3. Rp.: Lin. Aloës 20 ml D. S. Для аплікації на слизову оболонку рота при запаленні	
4. Rp.: Sol. Euphyllini 24% 5 ml D. t. d. N. 10 in amp. S. По 1 мл внутрішньом'язово.	
5. Rp.: Theophyllini 0,2 Ol. Cacao 2,0 M., f. sup. D. t. d. N. 10 S. По одній свічці на ніч	
6. Rp.: Resorcini 0,1 Spiritus aethylici 95% 5 ml Aq. destill. 15 ml M. D. S. Вушні краплі; по 1-2 краплі у вухо	
7. Rp. Dragee Chlorpromazini 0,1 D. t. d. N. 50 S. Приймати внутрішньо 1 драже 3 рази на день після їжі	

Для приміток

Lectio decima

Заняття 10

Тема: Хімічна номенклатура. Назви кислот та оксидів.

Мета: Ознайомитися з латинськими назвами хімічних елементів. Засвоїти основні принципи утворення латинських назв кислот та оксидів. Уміти виписувати кислоти та оксиди у рецепті.

Хімічна номенклатура

Хімічні елементи та їх сполуки широко використовуються у медичній практиці.

Усі назви хімічних елементів пишуться з великої літери.

Назви хімічних елементів є іменниками II відміни середнього роду із закінченням **-um** у Nom. Sing., **-i** у Gen. Sing.: Ferrum, i n (залізо); Kalium, i n (калій).

Винятки: **Phosphorus, i m** – фосфор та **Sulfur, uris n** – сірка (сульфур).

NB! Деякі хімічні елементи у Міжнародній Фармакопеї зустрічаються під іншими латинськими назвами: натрій – Sodium, i n, калій – Potassium, i n.

Назви кислот

Неорганічні кислоти

acidum	+	прикметник із суфіксом -icum (вищий ступінь окиснення) прикметник із суфіксом -osum (нижчий ступінь окиснення) hydro + прикметник із суфіксом -icum (безоксигенові кислоти)
---------------	---	---

H₃PO₄ – acidum phosphoricum

H₃PO₃ – acidum phosphorosum

HCl – acidum hydrochloricum

В українській фармацевтичній термінології застосовуються два типи назв кислот.

acidum ...-icum	...-атна / -на, -ова, -єва кислота	acidum sulfuricum (H ₂ SO ₄)	сульфатна (сірчана) кислота
acidum ...-osum	...-итна, -ітна / -иста кислота	acidum sulfurosum (H ₂ SO ₃)	сульфітна (сірчиста) кислота
acidum hydro...icum	...-идна / -воднева кислота	acidum hydroiodicum (HI)	йодидна (йодоводнева) кислота

NB! Acidum **arsenicicum** – арсенатна кислота, acidum **arsenicum** – арсенітна кислота;

Acidum **nitricum** – нітратна кислота, acidum **nitrosum** – нітритна кислота

Органічні кислоти

Назви органічних кислот вказують на речовину, із якої їх виділяють.

acidum + прикметник із суфіксом **-icum**

acidum formicicum – мурашина кислота (від formica, ae f – мураха)
acidum lacticum – молочна кислота (від lac, lactis n – молоко)

Назви оксидів

Хімічний елемент у Gen. Sing.	+ oxydum hydroxydum peroxydum
---	--

MgO: Magnii oxydum – магнію оксид
H₂O₂: Hydrogenii peroxydum – водню пероксид
Mn(OH)₂: Mangani hydroxydum – мангану гідроксид

Назви закисів

Хімічний елемент у Nom. Sing.	+ oxydulatum
---	---------------------

N₂O: Nitrogenium oxydulatum – закис азоту (букв.: азот закисний)

Хімічні сполуки у рецептах

Хімічні речовини часто використовуються у якості складових лікарських засобів. У рецепті назви хімічних елементів, кислот та оксидів пишуться з великої літери.

Recipe: Solutionis Iodi spirituosae 5% 20 ml Tannini 3,0 Glycerini 10,0 Misce. Da. Signa: Для змащування ясен	Recipe: Solutionis Acidi nicotini 1% 1 ml Da tales doses numero 10 in ampullis Signa: Внутрішньовенно 0,01 г 2 рази на день
---	--

Лексичний мінімум

Aluminium, i n (Al)	алюміній
Argentum, i n (Ag)	срібло (аргентум)
Arsenicum, i n (As)	миш'як (арсен)
Bismuthum, i n (Bi)	вісмут
Borum, i n (B)	бор
Calcium, i n (Ca)	кальцій
Carboneum, i n (C)	вуглець (карбон)
Cuprum, i n (Cu)	мідь (купрум)
Ferrum, i n (Fe)	залізо (ферум)
Fluorum, i n (F)	фтор (флуор)
Hydrogenium, i n (H)	водень (гідроген)
Hydrargyrum, i n (Hg)	ртуть (меркурій)
Iodum, i n (I)	йод
Kalium, i n (K)	калій
Magnium, i n	

(Magnesium, i n) (Mg)	магній
Manganum, i n (Mn)	марганець (манган)
Natrium, i n (Na)	натрій
Nitrogenium, i n (N)	азот (нітроген)
Oxygenium, i n (O)	кисень (кисисен)
Phosphorus, i m (P)	фосфор
Plumbum, i n (Pb)	свинець (плюмбум)
Sulfur, ūris n (S)	сірка (сульфур)
Zincum, i n (Zn)	цинк
acidum, i n	кислота
oxidum, i n	оксид
hydroxidum, i n	гідроксид
peroxidum, i n	пероксид
acetylsalicylicus, a, um	ацетилсаліциловий
aceticus, a, um	оцтовий
ascorbicus, a, um	аскорбіновий
benzoicus, a, um	бензойний
citricus, a, um	лимонний
lacticus, a, um	молочний
nicotinicus, a, um	нікотиновий
formicicus, a, um	мурашиний
albus, a, um	білий
anhydricus, a, um	безводний
dilutus, a, um	розведений
flavus, a, um	жовтий
praecipitatus, a, um	осаджений
reductus, a, um	відновлений

Питання для самоконтролю:

1. Як формуються латинські назви хімічних елементів?
2. Як утворюються назви неорганічних кислот?
3. Які варіанти українських назв кислот Ви знаєте?
4. Як утворюються назви органічних кислот?
5. Як утворюються назви оксидів та закисів?

Завдання 1. Перекладіть українською мовою.

1.	Sulfur praecipitatum	
2.	Aqua Plumbi	
3.	Hydrargyrum praecipitatum	
4.	Pasta Zinci	
5.	Acidum hydrochloricum dilutum	
6.	Emplastrum Plumbi simplex	
7.	Tabulettae Acidi nicotini	
8.	Unguentum Hydrargyri oxydi flavi	

Завдання 2. Перекладіть латинською мовою. Поставте у Nom. Sing. та Gen. Sing.

№	Термін	Nom. Sing.	Gen. Sing.
1.	Молочна кислота		
2.	Арсенатна кислота		
3.	Арсенітна кислота		
4.	Мурашина кислота		

5.	Боратна кислота		
6.	Сульфатна кислота		
7.	Нітратна кислота		
8.	Нітритна кислота		
9.	Йодидна кислота		
10.	Водню пероксид		
11.	Заліза гідроксид		
12.	Цинку оксид		
13.	Ртуті оксид		
14.	Мазь магнію пероксиду		
15.	Розчин саліцилової кислоти.		
16.	Розведена оцтова кислота.		
17.	Драже аскорбінової кислоти		
18.	Порошок алюмінію гідроксиду		

Завдання 3. Перекладіть латинською мовою.

1.	Спиртовий розчин йоду	
2.	Осаджена сірка для зовнішнього застосування	
3.	Ртутна мазь	
4.	Таблетки ацетилсаліцилової кислоти для дітей	
5.	Відновлене залізо в желатинових капсулах	
6.	Мазь з цинку оксидом	
7.	Жовта осаджена ртуть	
8.	Покриті оболонкою таблетки «Мікрійод» з фенобарбіталом	
9.	Закис азоту для наркозу	

Завдання 4. Перекладіть українською мовою.

1.	Recipe: Tabulettas Acidi nicotinicі 0,05 numero 50 Da. Signa: По 1 таблетці 1 раз на день	
2.	Recipe: Aquae Plumbi Aquae destillatae ana 0,50 ml Acidi borici 2,0 Misce. Da. Signa: Примочки	
3.	Recipe: Eugenoli 1,0 Zinci oxydi quantum satis Misce fiat pasta Da. Signa: Прокладка для лікування глибокого карієсу	

4. Recipe: Dragee Acidi ascorbinici 0,05 numero 50 Da. Signa: По 2 драже 3 рази на день після їжі.	
5. Recipe: Unguenti Hydrargyri albi 5% 25,0 Da. Signa: Для зовнішнього застосування	
6. Recipe: Solutionis Hydrogenii peroxydi dilutae 50 ml Da. Signa: По 1 столовій ложці на склянку води. Для полоскання.	
7. Recipe: Acidi acetylsalicylici Phenacetini ana 0,25 Coffeini 0,05 Da tales doses numero 10 in tabulettis. Signa: По 1 таблетці 3 рази на день	

Завдання 5. Перекладіть українською мовою.

1. Візьми: Спиртового розчину саліцилової кислоти 1% 40 мл Видай. Познач: Зовнішнє. Для змащування шкіри. По 2-5 крапель 3 рази на день.	
2. Візьми: Таблетки арсенітної кислоти, покриті оболонкою, числом 12 Видай. Познач: По 1 таблетці 3 рази на день.	
3. Візьми: Таблетки магнію оксиду 0,5 числом 20. Видай. Познач: По 1 таблетці через 1-2 години після їжі.	
4. Візьми: Йодоформу Тертої камфори по 2,0 Цинку оксиду 6,0 Гліцерину скільки треба Змішай, щоб утворилась паста. Видай. Познач. Паста для пломбування	
5. Візьми: Боратної кислоти 0,2 Етилового спирту Розчину водню пероксиду 3% по 5 мл Змішай. Видай. Познач: По 5 крапель у вухо 2 рази на день.	
6. Візьми: Саліцилової кислоти 0,6 Ланоліну до 20,0 Змішай, нехай утвориться мазь. Видай.	

Lectio undecima

Заняття 11

Тема: Хімічна номенклатура. Назви солей

Мета: Засвоїти основні принципи утворення латинських назв солей. Уміти виписувати солі у рецепті. Ознайомитися з частотними відрізками, які вказують на хімічний склад лікарського засобу.

Назви солей

Латинські назви солей будуються за такою схемою:

катион (іменник в Gen. Sing.)	+	аніон (іменник в Nom. Sing.)
----------------------------------	---	---------------------------------

Назва катіона:

- з великої літери;
- хімічний елемент або лікарська речовина (іменник II відміни середнього роду).

Назва аніона:

- з маленької літери;
- утворюється за допомогою суфіксів -as, -is, -idum, що є еквівалентними українським -ат, -іт (-ит), -ид.

Calcii gluconas – кальцію глюконат

Natrii nitris – натрію нітрит

Paraverini hydrochloridum – папаверину гідрохлорид

Відповідність українських та латинських назв аніонів

Українська	Латинська	Приклади	
-ат, ату	-as, atis m	магнію сульфат, магнію сульфату	Magnesii sulfas, Magnesii sulfatis
-ит, иту	-is, itis m	срібла нітрит, срібла нітриту	Argentii nitris, Argentii nitritis
-ид, иду	-idum, i n	ефедрину гідрохлорид, ефедрину гідрохлориду	Ephedrini hydrochloridum, Ephedrini hydrochloridi

Назви основних солей

Назви аніонів основних солей формуються за допомогою префікса **sub-**, якому відповідає слово «**основний**»

Bismuthi **sub**nitras – вісмуту **основний** нітрат

Назви органічних солей калію та натрію

Назви таких солей складаються з двох іменників у Nom. Sing., з'єднаних дефісом:

Основа у Nom. Sing.	+	-kalium -natrium
---------------------	---	---------------------

Відмінюються обидва слова:

Бензілпеніцилін-калій Бензілпеніциліну-калію	Benzylpenicillinum-kalium Benzylpenicillini-kalii
Сульфацил-натрій Сульфацилу-натрію	Sulfacylum-natrium Sulfacyli-natrii

Назви складних ефірів

Українською мовою назва складного ефіру – одне слово: амільнітри́т, метилсаліцила́т.

Латинською мовою – це два слова:

Органічний радикал у Gen. Sing. + аніон у Nom. Sing. (із закінченням -ylii)

Амільнітри́т Амільнітри́ту	Amylii nitris Amylii nitritis
-------------------------------	----------------------------------

Слід запам'ятати особливості перекладу назв деяких лікарських засобів:

- Хлоралгідрат може перекладатися як **Chlorālum hydrātum** (Gen. Sing. **Chlorāli hydrāti**) та **Chlorāli hydras** (Gen. Sing. **Chlorāli hydrātis**).
- Кофеїн-бензоат натрію - **Coffeīnum-natrii benzoas** (Gen. Sing. **Coffeīni-natrii benzoatis**).
- Нашатирний спирт – Liquor Ammonii caustici (букв. рідина аміаку їдкого).
- Брильянтовий зелений – Viride nitens (Gen. Sing. **Viridis nitentis**).

Лексичний мінімум

aether, eris m	ефір
carbo, ōnis m	вугілля
liquor, oris m	рідина
activātus, a, um	активований
concentrātus, a, um	концентрований
dilūtus, a, um	розведений
purificatus, a, um	очищений
	Назви лікарських засобів
Amylii nitris	амільнітри́т
Methylī salicylas	метилсаліцила́т
Phenylī salicylas	фенілсаліцила́т
Chlorālum hydrātum	хлоралгідрат
Chlorāli hydras	хлоралгідрат
Coffeīnum-natrii benzōas	кофеїн-бензоат натрію
Liquor Ammonii caustici	нашатирний спирт
Viride nitens, Viridis nitentis	брильянтовий зелений

Питання для самоконтролю:

1. Як утворюються латинські назви солей?
2. У чому особливість перекладу назв калієвих та натрієвих органічних солей?
3. Як утворюються латинські назви складних ефірів?
4. Як перекладаються латинською мовою назви «брильянтовий зелений» та «нашатирний спирт»?

Завдання 1. Перекладіть у Nom. Sing. та Gen. Sing.

№	Термін	Nom. Sing.	Gen. Sing.
1.	Атропіну сульфат		
2.	Ртуті нітрат		
3.	Калію йодид		
4.	Міді цитрат		
5.	Барбітал-натрій		
6.	Мазь метилсаліцилату		
7.	Розчин кодеїну фосфату		
8.	Порошок терпіну гідрату		
9.	Вісмуту основний нітрат		
10.	Розчин брильянтового зеленого		
11.	Нашатирний спирт		

Завдання 2. Перекладіть українською мовою.

1.	Platyphyllini hydrotartras	
2.	Hydrargyri oxysulfidum	
3.	Laevomycesini stearas	
4.	Bismuthi subgallas	
5.	Barbitolum-natrium	
6.	Papaverini hydrochloridum	
7.	Aether pro narcosi	
8.	Solutio Testosteroni propinatis oleosa	
9.	Linimentum Methylii salicylatis compositum	
10.	Unguentum Sulfacyli-natrii	
11.	Tabulettae Kalii iodidi	
12.	Suppositoria cum Natrii hydrocarbonate	

Завдання 3. Перекладіть латинською мовою.

1.	Фенілсаліцилат	
2.	Кальцію основний карбонат	
3.	Розчин брильянтового зеленого	
4.	Таблетки активованого вугілля	
5.	Ізотонічний розчин натрію хлориду	
6.	Кофеїн-бензоат натрію в таблетках	
7.	Осаджений кальцію карбонат	
8.	Мазь срібла нітрату	
9.	Таблетки ампіциліну-натрію	
10.	Ректальні супозиторії папеверину гідрохлориду	
11.	Розчин кодеїну фосфату для дітей	
12.	Теобромін-натрій із натрію саліцилатом	

Завдання 4. Перекладіть рецепти українською мовою.

<p>1. Recipe: Euphyllini 0,1 Ephedrini hydrochloridi 0,025 Sacchari 0,2 Misce, fiat pulvis. Da tales doses numero 12 in capsulis gelatinosis Signa: По 1 капсулі 2-3 рази на день</p>	
<p>2. Recipe: Morphini hydrochloridi 0,01 Olei Cacao quantum satis, ut fiat suppositorium rectale numero 10 Da. Signa: По 1 свічці при болях</p>	
<p>3. Recipe: Solutionis Atropini sulfatis 1% 1 ml Da tales doses numero 10 in ampullis Signa: Під шкіру 1 мл 1-2 рази на день</p>	
<p>4. Recipe: Iodi 0,03 Kalii iodidi 0,3 Glycerini 30,0 Olei Menthae guttas III Misce. Da. Signa: Для змащування гортані</p>	
<p>4. Recipe: Linimenti Methylii salicylatis 50,0 Da. Signa: Втирати в ділянки депігментації 2 рази на добу</p>	
<p>5. Recipe: Tabulettas Aethaminali-natrii 0,1 numero 10 Da. Signa: По 1 таблетці за півгодини до сну.</p>	
<p>6. Recipe: Phenobarbitali 0,05 Bromisovali 0,2 Coffeini-natrii benzoatis 0,015 Papaverini hydrochloridi 0,03 Calcii gluconatis 0,5 Misce fiat pulvis. Da tales doses numero 24 Signa: По 1 порошку 2-3 рази на день.</p>	
<p>7. Recipe: Natrii salicylatis 1,0 Kalii iodidi 0,1 Solutionis Iodi spirituosae 5% guttas VI Aquae purificatae ad 200 ml Misce. Da. Signa. По 1 ст. л. кожні 2 год. для лікування грипозного катарального стоматиту</p>	

8. Recipe: Argenti nitratis 5,0 Solutionis Ammonii caustici 25% 11 ml Aquaе purificatae 3 ml Misce. Da. Signa. Для усунення гіперестезії дентину	
---	--

Завдання 5. Перекладіть латинською мовою.

1. Візьми: Мазі гідрокортизону ацетату 0,5% 2,5 Видай. Познач: Очна мазь	
2. Візьми: Розчину сульфацилу-натрію 30% 5 мл Видай такі дози числом 6 в ампулах. Познач: По 3-5 мл 3 рази на день	
3. Візьми: Брильянтового зеленого 0,3 Етилового спирту 70% 10 мл Дистильованої води 20 мл Змішай. Видай. Познач: Зовнішнє. Для змащування повік при блефариті.	
4. Візьми: Драже ретинолу ацетату 3300 ОД числом 50 Видай. Познач: По 1 драже 2 рази на день	
5. Візьми: Натрію гідрокарбонату Магнію основного карбонату по 0,25 Змішай, нехай утвориться порошок. Видай такі дози числом 20 Познач: По 1 порошку 2-3 рази на день	
6. Візьми: Новокаїну 1,25 Натрію хлориду 3,0 Калію хлориду 0,038 Кальцію хлориду 0,062 Води для ін'єкцій 500,0 Змішай. Простерилізуй. Видай. Познач: Для анестезії	
7. Візьми: Екстракту беладони 0,01 Фенілсаліцилату 0,3 Видай такі дози числом 12 в таблетках Познач: Внутрішньо по 1 таблетці 3 рази на день	

<p>8. Візьми: Преднізолону 0,1 Хлортетрацикліну гідрохлориду 100 000 ОД Анестезину 0,1 Білої глини 0,5 Персикової олії скільки треба Змішай, нехай утвориться паста Видай. Познач: Для лікування пульпіту</p>	
<p>9. Візьми: Хлороформу Етилового спирту 95% по 20 мл Етилового ефіру 10 мл Нашатирного спирту 5 крапель Змішай. Видай. Познач: Для вдихання. По 10-15 крапель на ватний тампон.</p>	
<p>10. Візьми: Розчину адреналіну гідрохлориду 1 : 1000 1 мл Видай такі дози числом 5 в ампулах Познач: Ватний тампон, змочений у розчині, прикласти до кульги пульпи зуба</p>	
<p>11. Візьми: Хлоралгідрату 6,0 Тертої камфори 3,0 Новокаїну 1,5 Змішай. Видай. Познач: Для знеболення рани після видалення зуба</p>	
<p>12. Візьми: Натрію броміду Калію броміду Амонію броміду по 1,0 Кодеїну фосфату 0,015 Очищеної води 200 мл Змішай. Видай. Познач: По 1 ст. л. тричі на день для лікування глоссальгії</p>	
<p>13. Візьми: Натрію гідрокарбонату 1,0 Калію карбонату 5,0 Магнію карбонату 4,0 Гліцерину скільки треба Змішай, щоб утворилася паста Видай. Познач: Втирати у тверді тканини зуба впродовж 5 хв.</p>	
<p>14. Візьми: Арсенітної кислоти 3,0 Тимолу Кокаїну гідрохлориду по 0,5 Змішай, щоб утворилася паста Видай. Познач: Для невротизації пульпи зуба</p>	

Lectio duodecima

Заняття 12

Тема: Ботанічна номенклатура. Латинські назви рослин та їхніх частин

Мета: вивчити назви частин лікарських рослин. Знати різницю між ботанічною і фармацевтичною назвою рослин. Уміти виписувати назви рослин та їхніх частин у рецепті.

Запам'ятайте **особливості** вживання латинських назв рослин і їх частин:

1. У ботанічній номенклатурі назви рослин відрізняються від їхніх назв у фармацевтичній термінології. У ботанічній номенклатурі застосовуються повні ботанічні назви рослин, а в фармації – назва лікарської сировини:

Ботанічна назва	Фармацевтична назва
Valeriāna officinālis	Valeriāna, ae, f
Adōnis vernālis	Adōnis , ĩdis m

2. В умовних назвах деяких препаратів присутні прикметники *fortis, e* – «сильний за дією» та *mitis, e* – «слабкий, м'який за дією»:

Sustac-forte – сустанк-форте (сильний за дією (таблетка містить 0,0064 гліцеролтринітрату))

Sustac-mite – сустанк-міте, слабкий (м'який за дією (таблетка містить 0,0026 гліцеролтринітрату))

3. Зверніть увагу на особливості виписування зборів (*species, ei, f*). Термін «збір» вживається тільки в множині: *species (Nom. Pl.) vitaminosae (Nom. Pl.)* – вітамінізований збір, *species laxantes* – проносний збір. Тому в рецепті цей термін вживається в *Gen. Plur*:

Recipe: **Speciērum pectoralium** 100,0

Зверніть увагу на фразу «Змішай, нехай утвориться збір» – *Misce, fiant species*.

4. У рецепті після назви рідкої лікарської форми, яка вживається в *Gen. Sing.* (**Infūsi, Decocti, Extracti, Sirupi та ін.**), вказуються частини рослин, з яких готують настої, відвари, екстракти та ін.. Назви частин рослин пишуться з маленької літери:

- * Кора – *cortex (Gen. Sing. – corticis)*
- * Корінь – *radix (Gen. Sing. – radicis)*
- * Кореневище – *rhizōma (Gen. Sing. – rhizomātis)*
- * Лист – *folium (Gen. Sing. – folii, Gen. Plur. – foliorum)*
- * Трава – *herba (Gen. Sing. – herbae)*

* Квітка – flos (Gen. Sing. – floris, Gen. Plur. – florum)

Наприклад: *Recipe: Decocti corticis Quercus ...*

Візьми: Відвару кори дуба....

5. Назви олій, що готуються з великоплідних рослин, містять назви плодів у родовому відмінку множини:

- oleum Olivarum – оливкова олія (олія оливок)
- oleum Persicorum – персикова олія (олія персиків)
- oleum Amygdalarum – мигдалева олія (олія мигдалю)

6. Назви олій із дрібноплідних рослин містять назви рослини в родовому відмінку однини:

Oleum Eucalypti – евкаліптова олія

Oleum Rosae – олія шипшини

Лексичний мінімум

Adōnis (īdis m, f) vernālis (e)	горицвіт весняний
Althaea, ae f	алтея
Amygdāla, ae f	мигдаль (плід)
Crataegus, i f	глід
Digitālis, is f	дигіталіс, наперстянка
Eucalyptus, i f	евкаліпт
Frangūla, ae f	крушина
Leonūrus, i m	кропива собача
Olīva, ae f	оливка (плід)
Persicum, i n	персик
Quercus, us f	дуб
Rosa, ae f	троянда, шипшина
fortis, e	сильний за дією, форте
mitis, e	м'який за дією, міте
decoctum, i n	відвар
infūsum, i n	настій
sirūpus, i m	сироп
cortex, icis m	кора
flos, oris m	квітка
folium, i n	лист
fructus, us m	плід
herba, ae f	трава
radix, icis f	корінь
rhizōma, ātis n	кореневище
semen, īnis n	насіння
species, ērum f	збір
antiasthmaticus, a, um	протиастматичний
pectorālis, e	грудний
oleum jecōris Aselli	риб'ячий жир (олія печінки тріски)
oleum Ricīni	рицинова олія (касторова олія)

Питання для самоконтролю:

1. Які прикметники зі значенням «сильний за дією» і «м'який за дією» використовуються в тривіальних назвах лікарських засобів?
2. Які особливості виписування зборів у рецепті?
3. Які особливості назв олій, що готуються з кісточок?

Завдання 1. Перекладіть терміни латинською мовою:

1	відвар кори дуба	
2	евкаліптова олія	
3	екстракт крушини	
4	відвар кори крушини	
5	емульсія касторової олії	
6	відвар кореневища перстача	
7	рідкий екстракт собачої кропиви	
8	настій квіток ромашки	
9	рідкий екстракт алое для ін'єкцій	
10	трава горицвіту весняного	
11	відвар плодів шипшини	
12	насіння мигдалю	
13	тіоцетам форте в таблетках	

Завдання 2. Перекладіть рецепти українською мовою:

1. Recipe: Olei Ricini 20 ml Xeroformii 1,2 Vinylini 1,0 Misce, fiat unguentum Da. Signa: Для зовнішнього застосування	
2. Recipe: Emulsi olei Amygdalārum 200 ml Misce. Da. Signa: По 1 столовій ложці 3 рази на день	
3. Recipe: Infusi herbae Leonuri 12,0 – 180 ml Natrii bromidi 3,0 Barbitali-natrii 2,0 Misce. Da. Signa. По 1 столовій ложці 3 рази на день	
4. Recipe : Decocti corticis Quercus ex 10,0 – 200 ml D.S. Для полоскання.	
5. Recipe: Florum Chamomillae 30,0 Da. Signa. Одну столову ложку залити склянкою окропу, охолодити й полоскати порожнину рота, уражену стоматитом 5 р. на день.	
6. Recipe: Decocti rhizomatum Tormentillae ex 10 – 200 ml	

Da. Signa. Змащувати слизову оболонку порожнини рота теплим відваром тричі на день.	
---	--

Завдання 3. Перекладіть латинською мовою.

1. Візьми: Настою листя евкаліпта 10,0 – 200 ml Видай. Познач:	
2. Візьми: Відвару кореня алтеї 20,0 – 100 ml Видай. Познач: Для полоскання порожнини рота	
3. Візьми: Ментолу 1,0 Етилового спирту 90 % – 50 ml Змішай. Видай. Познач: Для розтирань	
4. Візьми: Кори крушини 30,0 Листя кропиви собачої 20,0 Трави деревію 10,0 Змішай, нехай утвориться збір. Видай. Познач. По 1 столовій ложці 2 рази на день	
5. Візьми: Ментолу 0,1 Персикової олії 10,0 Змішай. Видай. Познач. Для зовнішнього застосування.	
6. Візьми: Настою квіток ромашки 20,0 – 400ml Борної кислоти 8,0 Гліцерину 20,0 Змішай. Видай. Познач: Для полоскання горла.	
7. Візьми: Рицинової олії 10, 0 Етилового спирту 95 % 100 ml Змішай. Видай. Познач. Для зовнішнього застосування (для укріплення волосся).	
8. Візьми: Настою трави адоніса весняного 6,0 – 180 ml Видай. Познач. По 1 столовій ложці 4 рази на день.	
9. Візьми: Протиастматичного збору 100, 0 Видай. Познач. По 1 чайній ложці спалювати і вдихати дим.	
10. Візьми: Настою кореня алтеї з 3,0 – 50 ml Хлориду амонію 1,5 Змішай. Видай. Познач. По 1 чайній ложці 4 рази на день.	

Для приміток

Приклад завдань для підготовки до диференційованого заліку

Теоретична частина

1. Правила постановки наголосу в латинській мові.
2. Іменники II відміни. Граматичні ознаки. Відмінювання в однині та множині.
3. Осново- та словоскладання в клінічній термінології. Терміни на позначення обсягу формених елементів крові.
4. Префіксальний спосіб творення у клінічній термінології. Префікси латинського походження із числовим значенням.
5. Структура рецепта. Основні рецептурні вирази з дієсловами.

Практична частина

I. Перекладіть анатомічні терміни латинською мовою:

1. зуб мудрості
2. скронева кістка
3. передня суглобова поверхня
4. м'яз опускач кута рота
5. вени верхньої щелепи
6. хрящі гортані
7. корінь ікла
8. передні скроневі борозни

II. Утворіть терміни зі значенням:

1. розм'якшення головного мозку;
2. запалення пульпи;
3. підвищений уміст цукру в крові;
4. недостатня кількість лейкоцитів у крові;
5. видалення ясен;
6. витікання з вуха;
7. лікування холодом;
8. руйнування цементу.

III. Перекладіть клінічні терміни латинською мовою:

1. пародонтальний абсцес;
2. гангренозна піодермія;
3. гострий перикороніт;
4. виразкова кровотеча;
5. гіпоплазія цементу;
6. пульпарний камінь;
7. ревматичний поліартрит;
8. вивих другого зуба.

IV.

a. Запишіть рецепт без скорочень, перекладіть українською мовою:

Rp.: Omnoponi 0,1
Aq. pro injection. 10 ml
M. Steril.
D.S. по 1 мл підшкірно при болю

b. Запишіть рецепти латинською мовою:

Візьми: Таблетки «Холензим», покриті оболонкою, числом 50
Видай. Познач: По 1 таблетці 3 рази на день після їжі

Візьми: Еуфіліну 0,1
Ефедрину гідрохлориду 0, 025
Цукру
Змішай, нехай утвориться порошок
Видай такі дози числом 12 в желатинових капсулах
Познач: По 1 капсулі 2-3 рази на день

V. Перекладіть латинською мовою:

1. паста «Пульпотоксин»;
2. таблетки прозерину;
3. магнію оксид;
4. спиртовий розчин камфори;
5. настій трави деревію;
6. ацетилсаліцилова кислота;
7. ізотонічний розчин натрію хлориду;
8. квітки ромашки

Таблиця відмінкових закінчень

Відміна	I	II		III			IV		V
	Singularis								
Рід Відмінок	f	m	n	m	f	n	m	n	f
Nom.	-a	-us -er	-um -on	різні			-us	-u	-es
Gen.	-ae	-i		-is			-us		-ei
Dat.	-ae	-o		-i			-ui	-u	-ei
Acc.	-am	-um		-em/-im		=Nom.	-um	-u	-em
Abl.	-a	-o		-e/-i			-u		-e
	Pluralis								
Nom.	-ae	-i	-a	-es		-a/-ia	-us	-ua	-es
Gen.	-arum	-orum		-um/-ium			-uum		-erum
Dat.	-is	-is		-ibus			-ibus		-ebus
Acc.	-as	-os	-a	-es		-a/-ia	-us	-ua	-es
Abl.	-is	-is		-ibus			-ibus		-ebus

Таблиця греко-латинських терміноелементів (Людина, органи тіла)

Грецький корінь	Латинське значення	Українське значення
aden-	glandula, ae f	залоза
-aemia	sanguis, inis m	кров
amni-	vesica fetalis	плідний міхур
andr-, -andria	vir, viri m	чоловік
angi-	vas, vasis n	судина
anthrop-	homo, inis m	людина
aort-	aorta, ae f	аорта
arteri-	arteria, ae f	артерія
-arthr-	articulatio, onis f	суглоб
blephar-, -blepharia	palpebra, ae f	повіка
bronch-	bronchus, i m	бронх
cardi-, -cardia, -cardium	cor, cordis n	серце
cephal-, -cephalia	caput, itis n	голова
cheil-, -cheilia	labium, i n	губа
cheir-, chir-, -cheiria	manus, us f	кисть, рука
chole-, -cholia	fel, fellis n	жовч
cholecyst-	vesica fellea	жовчний міхур
cholangi-	ductus biliaris	жовчна протока
chondr-	cartilago, inis f	хрящ
col-	colon, i n	ободова кишка
colp-, vagin-	vagina, ae f	піхва
cyt-, -cytus	cellula, ae f	клітина
cyst-	vesica, ae f vesica urinaria	пузир, мішок сечовий міхур
dacry-	lacrima, ae f	сльоза
dacryocyst-	saccus lacrimalis	слізний мішок
dactyl-, -dactylia	digitus, i m	палець
derm(at)-, -dermia, -derma	cutis, is f	шкіра
duoden-	duodenum, i n	дванадцятипала кишка
encephal-	cerebrum, i n	головний мозок
enter-	intestinum, i n	кишка
oesophag-	oesophagus, i m	стравохід
gastr-	ventriculus, i m	шлунок

geny-, -genia	mandibula, ae f mentum, i n	нижня щелепа, підборіддя
geri-, gero-, geronto-	senex, senis m/f	старий
gingiv-; ul-	gingiva, ae f	ясна
gnath-, -gnathia	maxilla, ae f	верхня щелепа
gloss-, -glossia	lingua, ae f	язик
gon-	genu, us n	коліно
gyn-, gynaec-	femina, ae f	жінка
haem-, haemat-	sanguis, inis m	кров
hepat-	hepar, atis n	печінка
hist-	tela, ae f	тканина
hyster-; metr-, -metria	uterus, i m	матка
irid-	iris, ĩdis f	райдужна оболонка
kerat-	cornu, us n cornea, ae f	ріг, рогівка, ороговіння
lapar-	abdomen, inis n	живіт
laryng-	larynx, ngis m	гортань
lip-	adeps, ĩpis m/f	жир
lymph-	lympa, ae f	лімфа
mast-	mamma, ae f	грудна залоза
mening-	mater, tris f	мозкова оболонка
myel-, -myelia	medulla spinalis, medulla ossium	спинний мозок, кістковий мозок
my(o)-, myos-	musculus, i m	м'яз
neur-	nervus, i m	нерв
nephr-	ren, renis m	нирка
odont-, -odontia	dens, tis m	зуб
onych-, -onychia	unguis, is m	ніготь
omphal-, -omphalia	umbilicus, i m	пупок
oophor-	ovarium, i n	яєчник
ophthalm-, ophthalmia	oculus, i m	око
orchid-, -orchidia	testis, is m	яєчко, чоловіча статева залоза
oste-	os, ossis n	кістка
ot-	auris, is f	вухо
paed(i)-	infans, antis, m/f	дитина
pancreat-	pancreas, atis n	підшлункова залоза
parot(id)-	parotis, otidis f	білявушна залоза
periton-	peritoneum, i n	очеревина
phac-	lens, lentis f	кришталік

pharyng-	pharynx, ngis m	глотка
phleb-	vena, ae f	вена
phren-, -phrenia	mens, mentis f	розум
pneum(on)-	pulmo, onis m	легеня
pod-, -podia	pes, pedis m	нога
proct-	rectum, i n anus, i m	пряма кишка задній прохід
prostat-	prostata, ae f	простата, передміхурова залоза
psych-, -psychia	anima, ae f	душа
py(o)-	pus, puris n	гній
pyel-	pelvis renalis	ниркова миска
rhachi-	columna vertebrālis	хребет
rhin-	nasus, i m	ніс
salping-	tuba (uterina)	труба (маткова)
sial-, -sialia	saliva, ae f	слина
somat-, -soma	corpus, oris n	тіло
splanchn-	viscera, um n	нутро
splen-, -splenia	lien, enis m	селезінка
spondyl-	vertebra, ae f	хребець
steth-	pectus, oris n	груди, грудна клітка
stomat-	os, oris n	рот
syndesm-, desm-	ligamentum, i n	зв'язка
ten-	tendo, inis m	сухожилок
thorac-	thorax, acis m	грудна клітка
thyreo-	glandula thyreoidea	той, що має відношення до щитоподібної залози
trache-	trachea, ae f	трахея
trich-, -trichia	capillus, i m	волосина
typhl-	caecum, i n	сліпа кишка
ur(o)-, -uria	urīna, ae f	сеча
urethr-	urethra, ae f	сечовипускний канал

Греко-латинські початкові та кінцеві терміноелементи

Грецький ТЕ	Українське значення
aesthes-, -aesthesia	почуття
alg-, -algia, ody-, -odynia	біль
all(o)-, heter(o)-	інший, несхожий
auto-	сам, власний
bi(o)-	життя

blenn(o), -myx-	слиз
brady-	повільний
-cele, es f	грыжа
chromat-, -chromia	колір
chron-	час
cry(o)-	холодний
цян-	синій
dynamo-, -dynamia	сила
ergo-, -ergia, -urgia	відноситься до роботи, дії
-ectasia, ae f	розширення
-ectomy, ae f	видалення, вирізання
erythr-	червоний, відноситься до еритроцитів
galact-	молоко
geus-, -geusia	смак
glyc-	солодкий, цукор
-graphia, ae f	записування
-gramma, ae f	рентгенограма
herni-	грижа
hetero-	інший
hydr-	піт
homo-, homeo-	схожий, однаковий
hydr-	вода
iatr-, -iatria, therap-, -therapia	лікування
isch-	затримка, недостатність
iso-	рівний, сорозмірний
-kinesia, kinet-	рух
lepto-	тонкий, вузький, м'який
leuc-	білий, відноситься до лейкоцитів
lith-, -lithus	камінь
-lithiāsis, is f	кам'яна хвороба
-logia	наука, вчення
-lysis, is f	руйнування
-malacia, ae f	розм'якшення
-mania, ae f	згубна схильність
-megalia, ae f	збільшення
melan-	чорний, відноситься до меланоцитів
-metria, ae f	вимірювання
morph-	форма

ne(o)-	новий
-necrōsis, is f	некроз, змертвіння
nos(o)-, path-, -pathia	хвороба
onc-	пухлина
-opia (opsia), ae f	зір
ortho-	прямий, правильний
osm-	нюх
oxy-	гострий, кислий
pachy-, scler-	твердий, щільний
-parēsis, is f	неповний параліч, парез
-penia, ae f	недостатність
-pexia, ae f	прикріплення
-phagia, ae f	ковтання, поїдання
pharmac-	ліки
-philia, ae f	схильність
-phobia, ae f	страх, боязнь
phon-	голос, звук
photo-	світло
-plasia, ae f	утворення, розвиток
-plastīca, ae f	пластична операція
-plegia, ae f	параліч
pneum-, pneumat-	повітря
-pnoë, es f	дихання
-poësis, is f	вироблення, утворення чогось
poli(o)-	сірий
-ptōsis, is f	опущення органа
pyr-	жар
-rrhagia, ae f	кровотеча
-rrhaphia, ae f	накладання шва
-rrhexis, is f	розрив
-rrhoea, ae f	витікання секрету чи рідини
-scopia, ae f	огляд
-spasmus, i m	спазм
sphygm-	пульс
-stāsis, is f	застій
-stenōsis, is f	стеноз, звуження
-stomia, ae f	1) накладання штучного свища; 2) порожнина рота
-sthenia, ae f	сила

tachy-	швидкий
thromb-	згусток
-therapia, ae f	лікування (за допомогою певних засобів)
therm-	тепло, температура
tomo-, -tomia	шар, розсікання
-tonia, ae f	тонус, кров'яний тиск
top-, -topia	місце
tox-, toxic-	отрута
-trophia, ae f	живлення
xanth-	жовтий
xer(o)-	сухий

Додаток 4

Фонетичні зміни на межі афікса і кореня

1. **Асиміляція** – уподібнення кінцевого приголосного префікса початковому приголосному кореня:
in + mobilis = immobilis
2. **Дисиміляція** – розподібнення однакових приголосних кореня та суфікса:
vertebra + aris = vertebr-alis
3. **Елізія** – випадіння кінцевого голосного префікса перед початковим голосним кореня
mes(o) + encephalon = mesencephalon
4. **Інклюзія** – поява додаткового приголосного між кінцевим голосним префікса і початковим голосним кореня:
a- + aesthesia = a-n-aesthesia

Додаток 5

Вислови для запам'ятовування

1. Aegrōtus est extra pericūlum.	Хворий поза небезпекою
2. Aetiologia morbi.	Визначення причини хвороби
3. Diagnōsis certa.	Точний діагноз.
4. Diagnosis differentialis.	Розпізнавальний діагноз
5. Diagnōsis dubia.	Сумнівний діагноз

6. Diagnōsis praecox.	Ранній діагноз
7. Diagnōsis probabīlis.	Здогадний діагноз
8. Diagnōsis vera.	Правильний діагноз
9. Dolor, rubor, calor, tumor et functio laesa.	Біль, почервоніння, жар, напухання і порушена функція (<i>класичні ознаки запалення</i>).
10. Exītus letālis.	Смертельний кінець
11. Habītus aegrōti.	Зовнішній вигляд хворого
12. In dubitantībus et ignorantībus suspīce cancer.	У сумнівних та неясних випадках підозрюй рак.
13. Indicatio vitālis.	Життєвий показник
14. Loco dolente.	У больовій точці (у болючому місці)
15. Modus vivendi.	Спосіб життя
16. Morbus insanabilis.	Невиліковна хвороба
17. Mortalitas alta.	Висока смертність
18. Omne nemium nocet.	Усе зайве шкодить.
19. Optimum medicamentum quies est.	Найкращі ліки – спокій
20. Per abdōmen (os, rectum, vagīnam).	Через живіт (рот, пряму кишку, піхву)
21. Pericūlum in mora!	Небезпека у зволіканні!
22. Post mortem.	Після смерті
23. Post operatiōnem.	Після операції.
24. Post partum.	Після пологів
25. Post reconvalescentiam.	Після одужання .
26. Prognosis bona.	Добрий прогноз
27. Prognosis dubia.	Сумнівний прогноз
28. Prognosis letalis.	Смертельний прогноз
29. Prognosis mala.	Поганий прогноз
30. Prognosis optima.	Найкращий прогноз
31. Prognosis pessima.	Найгірший прогноз
32. Prognōsis quo ad sanatiōnem.	Прогноз щодо одужання.
33. Prognōsis quo ad vitam.	Прогноз щодо життя
34. Restitutio ad integrum.	Повне відновлення
35. Status communis.	Загальний стан

36. Status localis.	Місцевий стан
37. Status praesens.	Теперішній стан
38. Status quo ante.	Попередній стан
39. Ubi pus, ibi evacua.	Де гній, там очищуй
40. Ubi pus, ibi incisio.	Де гній, там розріз
41. Ultima ratio.	Останній засіб

Основні рецептурні вирази

Recipe	Візьми
Misce	Змішай
Da	Видай
Signa	Познач
Sterilisa	Простерилізуй
Da tales doses numero	Видай такі дози числом
Adde aseptice	Додай асептично
Da in tabulettis	Видай в таблетках
Da in ampullis	Видай в ампулах
Da in capsulis gelatinosis	Видай в желатинових капсулах
Verte	Перегорни
Misce, (ut) fiat pasta	Змішай, нехай утвориться паста
Misce, (ut) fiat pulvis	Змішай, нехай утвориться поршок
Misce, (ut) fiat unguentum	Змішай, нехай утвориться мазь
Misce, (ut) fiat linimentum	Змішай, нехай утвориться лінімент
Misce, (ut) fiat suppositorium	Змішай, нехай утвориться супозиторій
Misce, (ut) fiat suppositorium rectale (vaginale)	Змішай, нехай утвориться ректальний (вагінальний) супозиторій
Misce, (ut) fiant suppositoria	Змішай, нехай утворяться супозиторії
Misce, (ut) fiant suppositoria rectalia (vaginalia)	Змішай, нехай утворяться ректальні (вагінальні) супозиторії
Misce, (ut) fiant species	Змішай, нехай утвориться збір
Rēpete!	Повтори!
Rēpete bis!	Повтори двічі!
Cito!	Швидко!

Вирази з прийменниками

per os	через рот, перорально
per rectum	через пряму кишку, ректально
per vaginam	через піхву, вагінально
sub linguam	під язик, сублінгвально
sub cutem	під шкіру
intra venam	у вену
intra musculos	у м'язи
pro narcosi	для наркозу
pro dosi	на один прийом, разова доза
pro die	на день, добова доза
pro injectionibus	для ін'єкцій

pro infantibus	для дітей
pro usu interno (externo)	для внутрішнього (зовнішнього) вживання
pro inhalatione	для інгаляцій
contra tussim	проти кашлю
ex tempore	у разі потреби, екстемпорально
in vitro	у склянці, у пробирці
in vitro fusco	у темній склянці
in vivo	на живому (організмі)
per se	у чистому вигляді, хімічно чистий

Додаток 8

Переклад назв груп лікарських засобів за фармакологічною дією за допомогою іменника remedia (Nom. Plur. від remedium, і n – лікарський засіб):

прикметник	Назва групи лікарських засобів
analgeticus, a, um – болезаспокійливий	(remedia) analgetica – анальгетики
antipyreticus, a, um – жарознижуючий	(remedia) antipyretica – антипіретики
cardiacus, a, um – серцевий	(remedia) cardiaca – серцеві лікарські засоби
cholagogus, a, um – жовчогінний	(remedia) cholagoga – жовчогінні лікарські засоби
diureticus, a, um – діуретичний (сечогінний)	(remedia) diuretica – діуретики
sedativus, a, um – седативний (заспокійливий)	(remedia) sedativa – заспокійливі (седативні) лікарські засоби
spasmolyticus, a, um – спазмолітичний	(remedia) spasmolytica – спазмолітики

Прізвище, ім'я та по батькові і
вік хворого _____

Адреса хворого або номер
медичної карти амбулаторного хворого _____

Назва та кількість
виписаних лікарських засобів _____

Номер рецепта № _____

".....".....20... р
(дата виписки рецепта)

лі н і я   в і д р и в у

.....
Форма рецептурного бланка № 1 (ф-1) для виписування лікарських засобів і виробів медичного призначення, що відпускаються за повну вартість, безоплатно, з оплатою 50%, і таких, що підлягають предметно-кількісному обліку (розмір 105 x 150)

* Назва закладу
(штамп закладу)

Код закладу за ЗКУД
Код закладу за ЗКПО
Медична документація ф-1

Номер рецепта № _____

РЕЦЕПТ

"____"_____20__р

(дорослий, дитячий – потрібне підкреслити)

(дата виписки рецепта)

За повну вартість

Безоплатно

Оплата 50%

Прізвище, ім'я та по батькові і
вік хворого _____

Адреса хворого або номер
медичної карти амбулаторного хворого _____

Прізвище, ім'я та по батькові лікаря _____

I Rp:

I

I

I Rp:

I

I

I Rp:

I

I

Підпис та особиста печатка

лікаря (розбірливо)

Рецепт дійсний протягом 10 днів

М. П.

печатка лікувально-
профілактичного закладу

Найважливіші рецептурні скорочення

Скорочення	Повне написання	Переклад
aa	ana	по, порівну
ac. acid.	acidum	кислота
amp.	ampulla	ампула
aq.	aqua	вода
aq. pur.	aqua purificata	очищена вода
but.	butyrum	масло (тверде)
comp., cps., cp.	compositus (a, um)	складний
D.	Da, Detur, Dentur	видай, нехай буде видано, нехай будуть видані
D. S.	Da Signa, Detur. Signetur	видай, познач нехай буде видано позначено, видати позначити
D. t. d.	Da (Dentur) tales doses	видай (видати) таких доз
dct.	decoctum	відвар
dil.	dilutus	розведений
div. in. p. aeg.	divide in partes aequales	розділи на рівні частини
extr.	extractum	екстракт, витяжка
f.	fiat (fiant)	нехай утвориться (утворяться)
gtt.	gutta, guttae	крапля, краплі
inf.	infusum	настій
in amp.	in ampullis	в ампулах
in tab.	in tabulettis	в таблетках
lin.	linimentum	рідка мазь
liq.	liquor	рідина
M. pil.	massa pilularum	пілюльна маса
M.	Misce. Misceatur	змішай, нехай буде змішано змішати
N.	numero	числом
ol.	oleum	олія
pil.	pilula	пілюля
P. aeq.	partes aequales	рівні частини
pulv.	pulvis	порошок
q. s.	quantum satis	скільки буде потрібно, скільки необхідно
r., rad.	radix	корінь
Rp.	Recipe	візьми
Rep.	Repete, Repetatur	повтори, нехай буде повторено
rhiz.	rhizoma	кореневище
S.	Signa, Signetur	Познач, Нехай буде позначено
sem.	semen	насіння
simpl.	simplex	простий

sir.	sirupus	сироп
sol.	solutio	розчин
supp.	suppositorium	свічка, супозиторії
tab.	tabuletta	таблетка
t-ra., tinct., tct	tinctura	настойка
ung.	unguentum	мазь
vit.	vitrum	склянка
ppt., praec.	praecipitatus	осаджений
past.	pasta	паста

Додаток 11

Частотні відрізки, що вказують на фармакологічну групу або терапевтичну дію лікарського засобу

-aesthes-	знеболювальне, анестетик
-alg-, -dol-	знеболювальне, анальгетик
-andr-, -test-, -vir-	препарати чоловічих статевих гормонів;
-asa, -asum, -(en)zym	ферментні препарати
-barb-	снودійне
-cain-	місцевий анестетик
-chol(e)-, -bil-	жовчогінне
-cid-	антимікробні
-cillin-	антибіотики групи пеніцилінів
-cor-, -card-	серцеві препарати
-cort-, -cortic-	гормони кори надниркової залози, кортикостероїди
-cycl-; -cyclin-	цикл, коло; антибіотики, групи тетрацикліну
-cyt-	цитостатики (вбивають ракові клітини)
-haem(at)-, -aem-	стимулюють кровотворення
-lax-	проносне
-morph-	загальне знеболювальне, похідні морфіну
-mycin-, -mycetin-	антибіотики групи стрептоміцину
-myco-, -fung-	протигрибкові
-oestr-	препарати жіночих статевих гормонів
-peps-	регулюють травлення
-pyr-	жарознижуючі
-sed-, -tranqu-, -val-	заспокійливе, седативне
-sept-	антисептик, зне

-thyr-, -tyr-, -tir-	вплив на роботу щитоподібної залози
-ur-	сечогінне, діуретичні препарати
-vas-, -angi-	судинорозширювальне, спазмолітик
-vit-	вітамін

Частотні відрізки, що вказують на сировину

-api-, -virap-	продукти життєдіяльності бджол
-camph-	наявність камфори
-ephedr-	хвоя
-papaver-	макові головки
-phyll-	лист
-the(o)-	чай, алкалоїди з листя чаю
-vipr-	зміїна отрута

Частотні відрізки, що вказують на хімічний склад

-acet(yl)	наявність ацетилсаліцилової кислоти
-aeth(yl)	етильна група
-az(o), -zid, -zol, -zin	наявність азоту або азогрупи
-benz-	бензойна група
-ferr-	наявність заліза
-form-	похідні мурашиної кислоти
-glyc-	наявність цукру, глюкози
-hydr-	наявність водню
-io-	наявність йоду
-meth(yl)-	метильна група
-ox(y)-	наявність кисню
-phen(yl)-	фенильна група
-phosph-	наявність фосфору
-phthor-	наявність фтору
-thi(o)-	наявність сірки
-yl-	наявність кислотного чи вуглеводневого радикалу

Рідкі лікарські форми		
1.	Solutio, ōnis f	розчин
<i>Лікарська форма, яку отримують шляхом розчинення твердої лікарської речовини в дистильованій воді, спирті або оліях.</i>		
2.	Emulsum, i n	Емульсія (емульсія для внутрішнього вживання)
<i>Рідка лікарська форма, в якій нерозчинні в воді рідини знаходяться у водному середовищі в завислому стані.</i>		
3.	Suspensio, ōnis f	суспензія
<i>Рідка лікарська форма, у якій тверді подрібнені нерозчинні лікарські речовини знаходяться в завислому стані в якій-небудь рідині.</i>		
4.	Infusum, i n	настій
<i>Рідка лікарська форма, що являю собою водні видобування з лікарської сировини.</i>		
5.	Decoctum, i n	відвар
<i>Те ж саме, що й настої, але з щільних частин лікарських рослин – кори, коренів і т. д.</i>		
6.	Tinctūra, ae f	настоянка
<i>Рідкі, прозорі, різною мірою забарвлені водно-спиртові або спиртово-ефірні видобування із рослинної сировини, які отримуються без нагрівання і видалення екстрагенту.</i>		
7.	Extractum, i n (fluidum)	екстракт (рідкий)
<i>Концентрована витяжка з лікарської рослинної сировини.</i>		
8.	Linimentum, i n	лінімент, рідка мазь
<i>Густі рідини або драглисті маси</i>		
9.	Sirūpus, i m	сироп
<i>Розчини лікарських речовин у цукровому сиропі.</i>		
10.	Olĕum, i n	олія
<i>Медичні олії – олійні екстракти лікарських рослин.</i>		
М'які лікарські форми		
11.	Unguentum, i n	мазь
<i>Мяка лікарська форма, що має в'язку консистенцію і використовується для зовнішнього застосування.</i>		
12.	Pasta, ae f	паста
<i>Різновиди мазей із умістом порошкоподібних речовин у діапазоні 25%-65%.</i>		
13.	<ul style="list-style-type: none"> ● Suppositorium, i n ● Suppositorium rectāle (vagināle) 	<ul style="list-style-type: none"> ● свічка, супозиторій ● свічка ректальна (вагінальна)
<i>Дозовані лікарські форми, які є твердими при кімнатній температурі та розплавляються або розчиняються при температурі тіла.</i>		
14.	Emplastrum, i n	пластир
<i>Лікарська форма у вигляді пластичної маси, що має властивість розм'якуватись при температурі тіла і прилипати до шкіри, або у вигляді тієї ж маси на плоскому носії.</i>		

15.	Balsānum, i n	бальзам
<i>Мазь, що містить ефірні олії, смоли та ін., може використовуватись і як рідка лікарська форма.</i>		
Тверді лікарські форми		
16.	Tabuletta, ae f	таблетка
<i>Тверда дозована лікарська форма, що отримується шляхом пресування лікарських речовин або сумішей лікарських і допоміжних речовин.</i>		
17.	Dragée (не відмінюється)	драже
<i>Тверда дозована лікарська форма, яку отримують шляхом багаторазового нашарування лікарських і допоміжних речовин на цукрові гранули.</i>		
18.	Pulvis, ěris m	порошок
<i>Тверда лікарська форма для внутрішнього і зовнішнього застосування, яка має властивість сипучості.</i>		
19.	Granŭlum, i n	гранула
<i>Тверда лікарська форма у вигляді однорідних часток (крупинки, зернятка) округлої, циліндричної або неправильної форми, що призначена для внутрішнього вживання.</i>		
20.	Specĭes, ěrum f (тільки множина)	збір (збір лікарський)
<i>Суміші кількох видів подрібненої, рідше цілісної лікарської речовини.</i>		
Різні лікарські форми		
21.	Capsŭla, ae f	капсула
<i>Оболонки для дозованих порошкоподібних, пастоподібних, гранульованих або рідких лікарських речовин.</i>		
Нетрадиційні лікарські форми		
22.	Membranŭla (ae f) ophthalmĭca (us, a, um) (Lamella ophthalmĭca)	Плівка очна
<i>Стерильні полімерні плівки, які містять лікарські речовини в певних дозах і розчинюються в слізній рідині.</i>		
23.	Aĕrosŏlum, i n	аерозоль
<i>Аеродисперсні системи, в яких дисперсійним середовищем є повітря, газ або суміш газів, а дисперсною фазою – частки твердих або рідких речовин величиною від 1 до десятків мкм.</i>		
24.	Spray (невідм.)	спрей
<i>Аерозоль, що забезпечує вивільнення вмісту упаковки за допомогою пульверизатора.</i>		
25.	Gelum, i n	гель
<i>Мазь в'язкої консистенції, що здатна зберігати форму і характеризується пружністю та еластичністю.</i>		
26.	CreMor, ŏris m	крем
<i>Рідка або пастоподібна мазь, яка містить тваринні, рослинні або мінеральні речовини.</i>		

Література

1. Іоненко І. Р. Латинська мова і основи медичної термінології : [Навчальний посібник для студ. 1 курсу мед. навч. закл.] / І. Р. Іоненко. – Х. : ХНМУ, 2014. – 100 с.
2. Латинська мова для студентів стоматологічних факультетів = *Lingua Latina ad usum stomatologiae studentium*: підручник / О. М. Беляєва, В. Г. Синиця, Л. Ю. Смольська, М. І. Гуцол ; за заг. ред. О. М. Беляєвої. – К. : ВСВ «Медицина», 2015. – 496 с.
3. МКХ-10 – онлайн довідник [Міжнародний класифікатор хвороб]. – Режим доступу: mkh10.com.ua
4. Новодранова В. Ф. Именное словообразование в латинском языке и его отражение в терминологии. *Laterculi vocum Latinarum et terminorum* / Рос. академия наук; Ин-т языкознания. МГМСУ. – М. : Языки славянских культур, 2008. – 328 с.
5. Покровский В. И. Энциклопедический словарь медицинских терминов / В. И. Покровский. – М. : Медицина, 2005. – 1592 с.
6. Чернявский М. Н. Латинский язык и основы медицинской терминологии : [учебник] / М. Н. Чернявский. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Медицина, 2004. – 447,[1] с.